

KUR'ÂN KISSALARININ TARİHÎ DEĞERİ

Doç. Dr. İdris ŞENGÜL

Ankara Üniv. İlahiyat Fak. Öğretim Üyesi

Herşeyden önce şunu önemle vurgulamak gerekir ki, Kur'ân-ı Kerîm; Allah Te'âla tarafından gönderilip, insanlığın her iki dünya saadetini temin etmeyi hedef alan hidayet ve din kitabı olması sebebiyle, O'nun her âyeti, her üslûbu aynı temel gaye ve hedefleri gerçekleştirmeyi ön planda tutar. Kur'ân-ı Kerîm hidayet ve din kitabı olarak İlâhî mesajı insanlığa sunarken tabiatıyla insanlık anlayış ve kültüründe var olan beyan ve üslûpları İlâhî beyan ve üslûba yakışır en güzel ve harika şekillerde kullanmıştır. Bu hususa bizzat Kur'ân-ı Kerîm; insanlar gerçeği daha iyi anlasın daha iyi ders ve ibret alsın, ilâhî mesaj ve hidayet yolunu daha kolay kavrasın diye çeşitli beyan ve üslûp şekillerini kullandığını, çeşit çeşit örnekler ihtiva eden ayetleri açıkladığını önemle vurgulamaktadır⁽¹⁾. Konuya bu açıdan bakıldığında insanlık tarihi boyunca İlâhî mesajın insanlığa sunulduğu semâvî kitaplar zincirinin son halkasını teşkil eden Kur'ân-ı Kerîm'in kullandığı birçok üslup şekillerinden birisi hatta en önemlilerinden olan **"Kıssalar"**ı görürüz.

Şüphesiz Kur'ân'ın hedefi, asıl gayesi ne ise, âyetlerinin önemli bir bölümünü, hatta yaklaşık bir ifadeyle Kur'ân'ın yarısını teşkil eden kıssaların da esas itibariyle aynı gaye ve hedefleri gerçekleştirmek için zikredilmesi gayet tabiidir. Yine Kur'ân bu noktaya da önemle işaret etmektedir⁽²⁾. Ancak Kur'ân, asıl hedefini gerçekleştirmede kıssalar diliyle muhataplarına hitap ederken, beşeriyetin özünde mevcut sosyal

(1) Bkz. 6. En'âm; 46, 65, 105; 7. A'râf: 58; 17. İsrâ: 41, 89; 18. Kehf; 54; 20. Tâhâ: 113; 46. Ahkaf: 27; 25. Furkan: 50.

(2) Bkz. 2. Bakara: 65-66; 7. A'raf: 176; 11. Hud: 120; 12. Yusuf: 111; 24. Nur: 34; 54. Kamer: 4-5.

ve psikolojik yönleri de göz önünde tutarak anlatım ve ifadede daha cazip, daha canlı ve etkileyici bir üslûp takip ettiğini görmekteyiz.

Gerçekten insan fıtratı, anlayış ve kavrama yönünden kuru fikirleri dinlemekten ziyade müşahhas fikirlere mütemayıldır. İnsanın yaratılışını gözönünde tutan Kur'ân-ı Kerîm, en güzel kıssaları adeta gözlerimizin önünde cereyan ediyormuşcasına anlatır. İnsanlık tarihini anahatlarıyla bir sinema şeridi gibi seyircilerine sunmak suretiyle ibret alınacak ince noktaları dikkatlere arzder. Böylece Tevhid'i ve Tevhid istikametinde hayatı tanzim etme yollarını göstermektedir⁽³⁾. Kıssalar diliyle fikirler adeta müşahhaslaştırılır. Dinliyenlerin kolay anlaması sağlanır. Zihinde daha iyi yerleşir ve unutulması da zor olur⁽⁴⁾. Bu üslup, insanları davet ve irşatta etkili bir yoldur. Manalar karşısında insanı monotonluktan kurtarır. Çünkü devamlı çıplak hakikatler, soyut manalar aklı yorar, dikkatleri bir yerde dağıtabilir. Fakat kıssalar diliyle yüksek Dînî ve İlâhî mesajlar tecrübî olaylarla, amelî bir surette, adeta gözlere seyrettirilir, kulaklara işittirilir. Allah Te'âlâ'nın insana bildirmek istediği yüksek manalar aklı selimin idrakine kolayca sunulur.

İşte Kur'ân en üstün davet metodunu kullanarak, bir taraftan ilim ehline yüksek hakikatleri ve mücerret manaları sunarken, diğer taraftan da ekseriyeti teşkil eden avamı nazara alarak daha kolay anlaşılır bir tarzda-teşbihler, istiareler, meseller... gibi-kıssalar yoluyla da en güzel şekilde irşad eder. tabiatıyla bu da Kur'ân'ın en önemli i'caz yönlerinden birisidir. Zaten belâğatın gereği de budur. Çünkü **"Belâğat, mukteza-i hale mutabakattır."**⁽⁵⁾ diye tarif edilmiştir Dolayısıyla Kur'ân-ı Kerîm'de kıssalar üslûbu gibi bir üslûbun bulunması **"Şüphesiz Biz Kur'ân'ı öğüt için kolaylaştırdık. Öğüt alan yok mu?"**⁽⁶⁾ âyetinin parlak bir yansımasıdır.

Özetle Kur'ân-ı Kerîm muhtevası içindeki önem ve mahiyetine işaret etmeye çalıştığımız Kur'ân kıssalarına baktığımız zaman büyük bir ekseriyetle bu Kur'ânî üslûba konu olan malzemenin peygamberler ve bunların hak davalarının tarihi olduğunu görürüz. Bu muhteva içinde tarîhen defalarca tescil edilen bu İlâhî davetler karşısında insanların durumu ne olmuştur? Daveti kabul edenler, etmiyenler ve aralarında cerayan eden mücadelenin çizgisi ve sonucu Kur'ân muhataplarına öz olarak anlatılmaktadır. Gaye; Kur'ân muhataplarını, daha önce düşülen hatalara, İlâhî değerlere karşı olumsuz tavır sergileyen fertlerin veya toplumların durumuna karşı uyarmak ve aynı hatalara düşmekten onları kurtarmaktır. Peygamberlerin ve onların arkasında giden seçkin insanları sergilediği örnek hayatı yaşamaya, ideal çizgiyi tutturmaya özen-

(3) Bkz. İsmail Cerrahoğlu, **Tefsir Usûlü**, A. Ü. İlahiyat Fak. Yay. 2. Baskı-Ankara, 1976 s. 172. 176.

(4) Hüseyin Atay, **Kur'an'a Göre İman Esasları**, Ankara 1961, s. 107.

(5) Taftazânî, Sa'du'd-Din, **Muhtasarü'l-Maânî**, Abdullah Efendi Matbaası, H. 1307-İstanbul, s. 21-22.

(6) 54. Kamer: 17, 22, 32. 40.

direrek Allah'ın istediği ve razı olduğu kullar seviyesine çıkarmaktır⁽⁷⁾. Kur'ân-ı Kerîm kıssalar üslûbuyla peygamberler tarihi dışında, insanlık tarihi sürecinde meydana gelen inanç ve din konularında her zaman insanlık için ders ve ibret olacak bazı tarihî olay ve şahsiyetleri de anlatmaktadır. Bu sebeple Kur'ân-ı Kerîm hem İlâhî davet kitabı, hem de onun tarihini anlatan bir kitaptır şeklinde bir tesbite varmak yanlış olmasa gerektir.

İşte Kur'ân'ın, tarihî olayları, İlâhî mesajı muhataplarına ulaştırmak için araç olarak kullandığı bir gerçektir. Çünkü tarihî olayların asıl kahramanı insandır. İnsan da temel yaratılış özellikleri (fıtrat) itibarıyla başlangıçtan bu yana hiç değişmemiştir⁽⁸⁾. Belki fizikî, maddî açıdan zamanlara göre bir farklılıktan bahsedilebilir. Bu noktaya Kur'ân da işaret etmektedir⁽⁹⁾. İmkân ve kültür açısından da asırlara göre insanlığın fert ve toplumları arasında şüphesiz seviye farkı vardır. Ancak tarihî olayların, üzerinde cerayan ettiği insan ve bu olayların sebebi, asıl muharriki olan fıtratı, kabiliyet ve duyguları, mantığı, dünya var oldukça mükellefiyeti v.s. herşey aynıdır, değişmemiştir. Dolayısıyla insanlık tarihindeki bütün sebep ve sonuç ilişkilerinde hakim unsurlar da değişmemiştir. Bundandır ki, tarih tekerrürden ibarettir gerçeğini kabul etmeyen çıkmamıştır. Yine Kur'ân-ı Kerîm bu gerçeğe işaret ederken⁽¹⁰⁾ bilinen realite de sözkonusu hakikati teyid ve tasdik etmektedir⁽¹¹⁾.

Diğer taraftan Kur'ân-ı Kerîm bir tarih kitabı da değildir. Dolayısıyla tarihi tarih için anlatmamıştır. Kur'ân'ın tarihi anlatma keyfiyeti, O'nun asıl hedefi olan Dînî gayeyi gerçekleştirecek miktarda ve ölçülerde gerçekleşmiştir. Yani Kur'ân-ı Kerîm bize şu maddî âleme ve kendi varlığımıza (nefsimize) dikkatlerimizi çekip Evren'deki varlıkları ve önemli olayları gözlerimizin önüne sererek varlık alemini yaratan Allah'ın birliğini (Tevhid'i), O'nun yüce Kudreti'ni, eşsiz isim ve sıfatlarını anlamamızı istemektedir. Bu sebeptendir ki, Kur'ân kıssalarında, bir tarihî olayın esaslarını oluşturan kahramanlar, zaman ve mekân gibi ana unsurlara önemli olmayacak nadir bir tarzın dışında yer verilmemektedir. Kur'ân-ı Kerîm bazen bu tarihî unsurlara yer verip açıkladığında da hedefi, yine mesajı çarpıcı ve etkileyici bir tarzda muhataplara iletmehtir.

Yine aynı gayeler doğrultusunda Kur'ân anlattığı olayların teferruatına da yer

(7) Bkz. el-Ğazâlî, Şeyh Muhammed, *Nazarât fi'l-Kur'ân*, 2. baskı, Kahire-1962, s. 114.

(8) 30. Rum: 30.

(9) Bkz. 9. Tövbe: 69; 30. Rûm: 9; 35. Fâtır: 44; 40. Ğafir (Mü'min): 21, 82; 41. Fussilet: 15; 47. Muhammed: 13.

(10) Bkz. 17 İsrâ: 77: 33. Ahzâb: 38, 62; 35. Fâtır: 43; 48. Fetih: 23 ve diğerleri.

(11) Bkz. İdris Şengül, *Kur'ân Kıssaları Üzerine*, Işık Yayınları, İzmir- 1994, s. 136.

vermez. Çünkü Dînî gaye bu teferruata taalluk etmemektedir. Mesela Kur'ân, Nuh Tufan'ından 10'a yakın yerde bahsetmektedir ⁽¹²⁾ Ancak Nuh Tufanı umumi midir? Yoksa bölgesel midir? Tennur'un mahiyeti nedir? Gemi'de taşınanların kimlikleri, kaç gün gemide kaldıkları, nereye indikleri, suyun istilası kaç gün devam ettiği belli değildir. Boğulan kimselerin kurtulmak için gösterdikleri gayretler nelerdir? v.b. teferruat anlatılmamıştır ⁽¹³⁾ Aslında bu teferruatla ilgili bilgiler insan için meraklı konulardır. Fakat Kur'ân bunlardan hiçbirini açıklamaz. Çünkü Kur'ân kıssalarının anlatım metodu muhatabın zihnini ve dikkatini Dînî gayeden uzaklaştıracak tarîhî tafsilattan kaçınmayı gerektirmektedir ⁽¹⁴⁾.

Kur'ân-ı Kerîm; geçmiş tarîhî olayları anlatma gaye, hedef ve metoduna paralel olarak tarihten kesitlere yer verirken aşırı gitmemiştir. Sadece İlâhî Mesaj'ın muhataplara sunulmasına yeterli ölçüde yer vermiştir. Bu noktaya bizzat Kur'ân-ı Kerîm bazı geçmiş tarîhî olayları anlatmasının hemen akabinde açıkça işaret etmektedir ⁽¹⁵⁾. Kur'ân-ı Kerîm, temel hedefi olan İlâhî mesajın muhataplara en güzel bir tarzda ulaştırılmasına vesile olacak şekilde bazen ve nadiren de olsa tarihin unsurlarıyla ilgili tafsilata yer vermektedir.

Kur'ân kıssaları dikkatle incelendiğinde, Yusuf (a.s) Kıssası ve Kasas Suresi'ndeki Mûsa (a.s) Kıssası tarzında; bir yerde olayın bütün teferruat ve halkaları birbirine ekli, peşpeşe ve düzenli olarak anlatılması gerçekten nadirdir. Çünkü kıssa gerçeği Kur'ân'da zâtı itibariyle gelmemiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de vicdanlarına inanç esaslarını sağlam bir şekilde yerleştirmek için etkili bir araç olarak kullanılmıştır. Bu sebeple bir kıssa veya kıssasının bölümleri münasebet gereği birçok sûrelerde dağıtılarak anlatılmıştır. Münasebet, ilgili husu tekrar ettikçe kıssadan halin gerektirdiği bölüm zikredilmiştir ⁽¹⁶⁾. Bu durum adeta uzun bir filmin çeşitli sahnelerini, hatta sahnelerin değişik pozlarını, farklı bölümlerini ayrı ayrı şekillerde, farklı gaye ve münasebetlerle göstermeye, seyircilerin dikkatlerine sunmaya benzemektedir.

Bu gerçeklerle beraber Kur'ân, temel espirisini gerçekleştirmek için tarîhî olayların en çarpıcı ve ibretli olanlarını anlatırken öyle bir üslup takip eder ki, adeta ilgili ayetleri okurken verilen pozlar, sahneler arasındaki boşluğu doldurma görevini hayale, zihne

(12) Bkz. 7. A'raf: 59-71; 11. Hud: 25-49; 23. Mü'minun: 23-41; 26. Şu'ara: 105-122; 54. Kamer: 9-15; 71. Nuh: 1-28.

(13) Nakre, et-Tühâmî, **Saykolojiyyetu'l-Kıssa fi'l-Kur'ân**, eş-Şirketü't-Tûnûsiyye, Tunus-1974, s. 157-158.

(14) Bkz. A.e. s. 507-508. Yine aynı konuda bkz. Seyyid Kutup, **et-Tasviru'l-Fenniyyu fi'l-Kur'ân**, Dâru's-Şurûk, 8. baskı, Kahire, s. 144, 155-180.

(15) Bkz. 4. Nisa: 164; 40. Mü'min (Ğafir): 78.

(16) Nakre, s. 139.

vermekte, teferruata ait birçok sahneleri de doğru olarak izleme ufkunu açmaktadır⁽¹⁷⁾. Bu yapısıyla Kur'ân kıssaları atıfta bulunduğu olayların tümünü yansıtmaz. Belli kesitler alınmış teferruat terkedilmiştir. “**Kasas**” denmesi de bundandır. Çünkü “**Kıssa**” kökünde Kur'ân kıssalarının mahiyetini yansıtan anlamlar mevcuttur⁽¹⁸⁾.

Kur'ân-ı Kerîm, geçmiş tarihî olayları metotsuz, rasgele bir üslub anlayışıyla da anlatmaz. Bilakis tarihî kıssaları, olayları muhataplara anlatırken hiçbir zaman değişmeyen, fert veya toplum bazında her zaman tekrarlanan sünnetullah çerçevesinde zikretmektedir. Başka bir ifadeyle Kur'ân bu sünnetullah kaidelerini muhataplarına verebilecek, dikkatli nazarlara sunup hissettirebilecek tarz ve miktardaki tarihî malumatı anlatmış, tarihten alınmış bazı önemli sahneleri ve kesitleri sunmuştur. Yoksa Kur'ân'ı Kıyamet'e kadarki bütün devirlerde muhatap ve müntesiplerini ilgilendirmeyecek teferruat ve cüziyyata giren kısımlarla asla meşgul olmaz. Kur'ân-ı Kerim bütün üsluplarında olduğu gibi kıssalarda da evrensel bir ifade tarzını kullanmaktadır. Tabiatıyla Kur'ân'ın bu özelliği her konuda olduğu gibi O'nun evrensel boyutlardaki hidayet ve irşad rehberi oluşuna paralel îcaz ve i'caz yönünü yansıtmaktadır.

Şüphesiz her yönüyle mu'cize olan Kur'ân, tarihî olayları doğru olarak fakat şekli bir tasarrufla nakletmektedir. Bunun sebebi Kur'ân'ın bütün zamanlara hitap eden bütün insanları ilgilendiren evrensel İlâhî bir mesaj oluşudur. Kıssalar üslûbuyla Kur'ân'da anlatılan tarihî malzemenin şekli bir tasarrufla muhataplara nakledilmesindeki gerçek; adeta bir kıssa yazarının veya belgesel bir televizyon program yapımcısının gerçek bir olayı, esasî zedelemenden okuyucuya ve seyirciye olayın en çarpıcı ve canlı kısımlarını, herkesin ortak olarak ilgi duyacağı bölümleri canlı ve edebî bir üslupla, çarpıcı ifadelerle sunmalarındaki şekli tasarrufa benzemektedir.

İşte ilâhî mesaja konu teşkil eden ve tarihin derinliklerinde gizlenmiş, kaybolmuş veya unutulmuş bir takım önemli olayların, tarihî kesitlerin son derece etkili, çarpıcı ve sürükleyici bir üslûpla, okuyan ve dinleyende adeta olayı bizzat yaşıyor ve yakından izliyormuş hissini uyandıran edebi ve mu'cizeli anlatış ancak mutlak isim ve sıfatlara sahip, Âlîm, Habîr, Şehîd, Latîf olan Allah'ın Kelamı'na O'nun Beyanı'na mahsustur.

Kur'ân-ı Kerîm beşere hitap ettiği halde, bütün üsluplarında olduğu gibi kıssalar üslubuna da hâkim olan beşer üstü ifade ve mu'cizeli anlatımının gücünü tarih ve vakıa tasdik etmiştir. O kadar ki, daha Kur'ân'ın muhatapları olan müşrik arapları bü-

(17) Abd-i Rabbih, es-Seyyid Abdu'l-Hafız, **Buhusün fi Kasasi'l-Kur'ân**, Beyrut- 1972, s. 52-54; Muhammed, Kutub **Dirasât Kur'âniyye**, 3. baskı, Mısır- 1982, s. 48.

(18) “**Kıssa**” kökünde mevcut anlamlar konusunda tafsilat için bkz. Şengül, **Kur'ân Kıssaları Üzerine**, s. 43-51.

yülemiş, her türlü inkâr ve düşmanlık hislerine rağmen meşhur birçok şahsiyetler Kur'ân'ın büyüleyici üslûbu, belâğatı ve i'cazı karşısında O'nun sesine kulak vermekten kendilerini alamamışlardır⁽¹⁹⁾. Bilerek veya farkında olmadan; "O'nun her yönü faydalı ve verimlidir. Şüphesiz O'nda bir tatlılık, güzellik ve safiyet vardır. Bu Kur'ân beşer sözü değildir"⁽²⁰⁾. Gerçeğini söylettirmiştir.

Buraya kadar özetle ifade etmeye çalıştığımız bilgilerden açıkça anlaşıldığı gibi Kur'ân kıssalarında insanlar arasında yaygın olan tarih anlayışından farklı bir tarih anlayışı da sergilenmektedir. Bu tarihe anahatlarıyla ve özetle insanlığın tarihi de demek mümkündür. İfade edilen ölçüde Kur'ân-ı Kerîm'e tarîhî bir kaynak olarak bakıldığında şüphesiz O, kaynakların en doğrusu en muteber olanı ve metni güvenilir bir kitap olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü Kur'ân'ın kaynağı vahiy'dir. Vahiy kaynaklı Kur'ân metninin herhangi bir tahrif ve değişikliğe maruz kalmadan sıhhatli bir şekilde günümüze kadar ulaşması konusunda da herhangi bir şüpheye mahal yoktur. Çünkü bu açıdan Kur'ân tartışma götürmeyen tarîhî bir güvenilirliğe sahiptir. Kur'ân'ın bu derece tarîhî bir güvenilirliğe sahip olması şüphesiz başlangıçta bizzat Resulullah'ın (s.a.v) emriyle yazıya geçirilmesi, sonra da (her vesile ile) okunması ve nihayet Hz. peygamber (s.a.v) Refik-i A'la'ya intikal etmeden önce de Cebrail'in (a.s) huzurunda ezberden okuyarak '**nihaî arza**' ile tasdik edilip perçinlenmiş olmasından ileri gelmektedir⁽²¹⁾.

Bütün bu sözkonusu gerçeklere rağmen hayrettir ki, Eski Çağ tarihi ile ilgili araştırma sahası bu zengin Kur'ân kaynağından mahrum bırakılmıştır. Eski Çağ tarihi araştırmaları sahası yakın zamanlara kadar nerede ise tamamen müsteşriklerin (oryantalistlerin) ve onların gayr-i müslim olan arap öğrencilerinin inhisarında kalmıştır. Gerek batılı oryantalistler gerekse onların müslüman olmayan arap öğrencileri, araştırmalarında Kur'ân-ı Kerîm'de bahsi geçen tarîhî olaylara hiç yer vermemişlerdir. Çünkü kabul etmek gerekir ki, Kur'ân'ı ilgilendiren tarîhî bir araştırma onların gayelerinden

(19) Bkz. İbn-u Hişam, **es-Siretu'n-Nebeviyye**, Dâr-u İhyai't-Türasi'l-Arabiyye, Beyrut (Tarihsiz), 1, 337; Şedid, Muhammed, **Menhecû'l-Kıssa fi'l-Kur'ân**, Şirket-u Mektebatı 'Ukaz, Suudi Arabistan-1984, s. 7.

(20) Buhûs, s. 51; Nakre, s. 310-311.

(21) Mehran, Muhammed Beyyûmi, **Dirasât Tarihiyye Mine'l-Kur'âni'l-Kerîm**, İmam Muhammed bin Suud İslâm Üniversitesi Yayınları, Suud-i Arabistan- 1980, 1. 38. Ayrıca Kur'ân Tarihi konusunda geniş bilgi için bkz. es-Suyûtî, Celalü'd-Din Abdurrahmân, **el-İtkân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân**, 4. baskı, Beyrut- 1978, 1. 76-86; ez-Zerkânî, M. 'Abdülazim, **Menâhilü'l-İrfân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân**, Dâr-u İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, (Yersiz-Tarihsiz), 1, 232-283; es-Sâlih, Subhî, **Mebâhis fi 'Ulûmi'l-Kur'ân**; Dârü'l-İlm, 11. baskı, Beyrut-1979, s. 65-100; Draz Abdullah, **Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru**, Çev: Sâlih Akdemir, Mim Yay, Ankara-1983, s.27-50; Cerrahoğlu, **Tefsir Usûlü**, s. 62-78; **Dirasât Tarihiyye**, s.5, 19-37; Kılıç, Sâdık, **Mitoloji Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerim**, Nil Yayınları İzmir-1993, s. 121-160; Ersöz, İsmet, **Kur'ân-ı Kerîm'in İndirilişi ve Bugüne Gelişi**, (Basılmak Üzere Bilgisayardan Çıkmış Kitap) Konya-1993, s. 1-146.

uzaktır. Yine Kur'ân'da zikri geçen tarihî olaylarla ilgili araştırma sahası şu veya bu sebeplerden dolayı işlerine gelmemektedir⁽²²⁾.

Sebepler ne olursa olsun böylece Eski Çağ tarihi ile ilgili araştırma sahası kesinlikle kaynaklarının en doğrusunu ve en sıhatlisini zayı etmiştir. Hatta müslümanlardan bir gurubun Eski Çağ tarihi uzmanlık alanına girmesinden sonra bile durum değişmemiştir. Hatta ve hatta bir iki kişiyi geçmeyen bu müslüman araştırmacılardan azınlıktaki bir grup, sözkonusu sahadaki çalışmalarında, eserlerinde Kur'ân-ı Kerîm'deki bilgileri kaynak göstermelerinden sonra bile Yakın Doğu Eski Çağ tarihi (تاريخ الشرق الأدنى القديم) sahasındaki mütehassıslar, tarihî araştırma dallarından biri olan yakın çağ tarihi araştırmaları için alışlagelmiş klasik kaynaklara güvenmeye devam ederken Kur'ân-ı Kerîm'i güvendikleri kaynaklardan saymamışlardır⁽²³⁾.

Enteresandır ki, batılı olsun doğulu olsun, müslüman olsun gay-i müslim olsun günümüz tarihçileri, rivayet açısından güvenilir olmadığı konusunda nerede ise ittifak etmelerine ve eldeki Tevrat metninin güvenilirliği meselesinde, hatta bu metnin şu veya bu şahsa nisbeti konusunda hepsi de uzun tartışmaları getiren şu anda eldeki Tevrat'a inanmayan mü'minler bir tarafa-Tevrat'a inanların ortaya koyduğu yüzlerce araştırmaların varlığına rağmen, Yakın Doğu Eski Çağ tarihinin belirli dönemleriyle ilgili bir araştırma için Tevrat'a hâla temel kaynak olarak bakmaktadırlar⁽²⁴⁾.

Bütün bu gerçeklere rağmen Eski Çağ tarihi sahasında uzman tarihçilerden hiçbiri Kur'ân-ı Kerîm'e müracaat etmeyi düşünmemiştir. Yüce Kitap Kur'ân-ı Kerîm ki, dünyadaki bütün ilim adamlarının görüşleri metninin güvenilirliğinde ittifak etmiştir⁽²⁵⁾.

Kur'ân-ı Kerîm dikkatle okunduğu zaman bilgi kaynağı olarak etrafımızdaki dış âleme, bu âlemdeki bütün varlıklara, benliğimize, kendi varlığımıza yönelmemizi istemektedir⁽²⁶⁾. Fussilet sûresi 53. Âyetle Zâriyat sûresi 20-21. Âyetlerde geçen

فِي الْأَفَاقِ (Ufuklarda, etrafınızda, dış dünyada) ve فِي الْأَرْضِ (Yeryüzünde) kelimeleri içinde mütala edebileceğimiz ve konumuz olan önemli bilgi kaynağı da; gerek rivayet yoluyla, gerek semavî kitaplar vasıtasıyla ve gerekse tarihî izler, arkeolojik kalıntılar şeklinde kendini gösteren geçmiş tarihî hadiselerdir.

(22) Dirasât Tarihiyye, 1, 6.

(23) A. e. 1., 6-7.

(24) Dirasât Tarihiyye, 1, 7.

(25) Bu konuda tafsilat ve örnekler için bkz. Draz, Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru, s. 36-37; Dirasât Tarihiyye, 1, 7-8.

(26) 41. Fussilet: 53; 51. Zâriyât: 20-21.

Kur'ân-ı Kerîm gerek kıssalar üslubuyla, gerek evrensel yapısı ve şümüllü anlamıyla az önce belirtilen âyet-i kerîmelerle bilgi kaynağı olarak tarihe, tarihin izlerine önem verirken, bununla da yetinmiyerek uygun siyaklarda zikredilen, özellikle 13 kadar âyet-i Kerîme ile de aynı bilgi kaynağına yönelmemizi çok açık ifadelerle istemektedir⁽²⁷⁾. İnananların, akl-ı selim sahiplerinin bu önemli kaynaktan bilgi edinip ders ve ibret almaları, neticede Hak'kı kavramaları ısrarla teşvik edilmektedir. Görülüyor ki, Kur'ân-ı Kerîm, tarihe ve tarîhî olaylara ibret maksadıyla, asıl gayesine paralel olarak son derece ehemmiyet vermektedir.

Kur'ân-ı Kerîm, tarîhî araştırmanın gereği, genişliği ve kapsamı üzerinde o kadar durur ki, bunun bilinen tarîhî çağların ötesine, hatta ilk insanların yeryüzündeki tecrübelerinin de gerisine ulaştırılması noktasına kadar varılmasını ister. Yani yaratılışın başlangıcına ve insana Allah'ın yaratıcı kudretini, ilk oluşumlarından bu yana tarihin akışıyla birlikte var olan Allah'ın sünnetlerini (kanunlarını) görme imkânlarını veren jeolojik ve biyolojik özellikteki kalıntılara ve izlere bile dikkat edilmesini istemektedir⁽²⁸⁾.

Konuyla ilgili âyet-i Kerîmede Allah Te'âla mealen şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ın yaratmaya nasıl başlayıp, (öldükten) sonra onu nasıl tekrar iade edeceğini anlamazlar mı? Doğrusu bu Allah'a kolaydır. **De ki: Yeryüzünde dolaşın; Allah'ın yaratmya(ilk olarak) nasıl başladığını birgörün.** İşte Allah aynı şekilde (ölüp dağılan bedenleri) Ahiret'e mahsus bir diriltme ile yeniden inşa eder. Doğrusu Allah herşeye kadirdir"⁽²⁹⁾.

Elimizde mevcut Kur'ân gerçeği ve onu tasdik eden tarihin, insaflı, hakperest ilim adamlarının şahadeti ile açıkça bilinmektedir ki, Kur'ân; kıssalar üslûbuyla ahir zaman peygamberinden önceki devirlerden, geçmiş milletlerin haberlerinden, bazı önemli tarîhî olay ve şahsiyetlerden, tamamen doğru, tarih gerçeğinden alınmış önemli bilgiler sunmaktadır. Mesela, Kur'ân Mûsa (a.s) kıssası muhtevası içinde Mısır'ın firavunlar devrindeki ilahlaştırılmış krallarla ilgili bilgileri, o devirdeki politik, ekonomik ve sosyal olgulardan haber vermektedir⁽³⁰⁾. Yine Kur'ân, İbrâhim (a.s) kıssasıyla bize eski Irak'la ilgili bir çok malumatı vermektedir⁽³¹⁾. Hatta Tevrat'ın kendi-

(27) Bkz. 3. Âl-i İmrân: 137; 6. En'âm: 11; 12. Yûsuf: 109; 16. Nahl: 36; 22. Hacc: 46; 27. Neml: 69; 29. Ankebut: 20; 30. Rûm: 9, 42; 35. Fâtır: 44; 40. Mü'min (Gafir): 21, 82; 47. Muhammed: 10.

(28) Abdülhamit Sıddikî, İmaduddin Halil, **Tarihin Yorumu**, Çev: M. Beşir Eryarsoy, Düşünce Yay. İstanbul-1978, s. 163.

(29) 29. Ankebût: 19-20.

(30) Konuyla ilgili bazı âyetler için bkz. 2. Bakara: 47-74; 7. A'raf: 103-155; 10. Yunus: 75-93; 20. Tâhâ: 9-99; 26. Şu'ara: 1-68; 28. Kasas: 3-44; 40. Mü'min (Gafir): 23-54.

(31) İlgili âyetler için bkz. 2. Bakara: 258; 6. En'ân: 74-83; 14. İbrâhim: 35-41; 19. Meryem: 41-51; 21. Enbîya: 51-73; 26. Şu'ara: 69-89; 37. Saffât: 83-113.

si de dahil İsrâiloğulları (Yahûdiler) ile ilgili tarihi, tafsilatla anlatan Kur'ân'dan başka ikinci bir semavî kitap daha yoktur. Bizzat Kur'ân-ı Kerîm bu noktaya sarahatle değinerek şöyle demektedir:

“Şüphesiz bu Kur'ân İsrâiloğullarına hakkında ihtilaf ettikleri şeylerin birçoğunu anlatır”⁽³²⁾.

Ayrıca Kur'ân, günümüzde elde mevcut mukaddes kitapların hiçbirinde olmayan bir tarzda tarihte helak olmuş Arap kavimlerini ve birçok önemli tarihî olayları anlatmaktadır. Bunlar” ‘Ad ve Semûd kavimleri, Ashâb-ı Kehf Kıssası, ‘Arim Seli, Ashâb-ı Uhdûd kıssası, Fîl Olayı⁽³³⁾ ve İbrahim (a.s)’ın oğlu İsmâil (a.s)’la birlikte Hicaz’ın kutsal bir yeri olan Mekke’ye hicret etmeleri ve İsmâil (a.s)’ oraya yerleştirilmesi gibi olaylardır⁽³⁴⁾.

Ancak bütün bunlar kesinlikle Kur'ân-ı Kerîm’in, tarihçilerin anlattığı gibi, tarihte geçmiş milletlerin haberlerini anlatan bir tarih kitabı olduğunu ifade etmez. Kur'ân’da tarih vardır derken, indiriliş gayesi ve hedefi apaçık belli olan en son İlâhî hidayet rehberi Kur'ân-ı Kerîm’i tamamen bir tarih kitabı seviyesinde düşünmek, konuyu bu derece sathi bir bakış ve anlayışla değerlendirmek, gerçekleri körü körüne inkâr etmek olur. Böyle bir anlayış ve yanlış düşüncenin nereden bakılırsa bakılsın Kur'ân’ın gerçek gayesi, hedefi ve mahiyeti ile telifi mümkün değildir. O halde bu konuda yanlış bir kanaate sapmamak için. **“Kur'ân-ı Kerîm’de tarihî bir olay anlatılmış veya tarihî haberlere yer verilmişse bu sadece ve sadece ders ve ibret içindir”** gerçeğini unutmamak gerekmektedir. Ayrıca şu gerçeği de her zaman hatırlamak gerekir ki, **“Kur'ân-ı’nın anlattığı tarihî her olay ve her haber gerçekten tarihte yaşanmış, meydana gelmiş gerçeklerden başka bir şey değildir”** Bu konuda çok açık Kur'ân âyetleri olduğu gibi⁽³⁵⁾. Değişik açılardan, Kur'ân’ın temel espirisi gözönünde tutularak ilmî bir değerlendirme yapıldığında da ulaşılabilecek sonuç aynı olacaktır.

Buraya kadar özetle ifade etmeye çalıştığımız veya hepsini serdetme imkânı bulamadığımız açık gerçeklere rağmen, nazil olduğundan bu yana genelde Kur'ân-ı Kerîm, özelde ise Kur'ân’da anlatılan tarihî olaylar (kıssalar) konusunda; **“Bu olaylar gerçekten tarihte meydana gelmiş hâdiseler değildir, öncekilerin masalları, geç-**

(32) 27. Neml: 76.

(33) 7. A’raf: 65, 73-79; 11. Hûd: 50-68; 26. Şu’ara: 123-159; 18. Kehf: 9,26; 34. Sebe’: 15-19; 85. Burûc: 4-10; 105. Fil: 1-5.

(34) 2. Bakara: 124-131; 14. İbrâhim: 35-41.

(35) Örnek olarak bazı âyetler için bkz. 2. Bakara: 44, 178-179, 252; 3. Âl-i İmrân: 3, 44, 62; 4. Nisa: 87; 5. Maide: 27-32, 42-50; 7. A’raf: 85-87; 11. Hûd: 49, 84-88; 17. İsrâ: 9; 18. Kehf: 13; 35. Fâtır: 31; 329. Zümer: 2, 41; 45. Câsiye: 6.

mişe ait efsanelerdir, mittir, sembolik veya tarihi gerçekliliği olmayan edebî bir anlatımdır..” gibi görüş ve ithamlar daima ileri sürülmüştür. Açıktır ki, bu tür görüş ve ithamların temelinde yatan asıl gerçek; inkâr, Kur’ân ve İslâm düşmanlığıdır. Bu inkâr ve düşmanlık sebebiyledir ki, Kur’ân nazil olmaya başladığından bu yana O’nun Allah kelâmı, İlâhî mesaj olduğuna inanmayan muarızlar, inkârcılar her zaman değişik şekillerde Kur’ân’a saldırmışlardır. Bu saldırıların olumsuz etkisi zaman zaman inananların üzerinde de görülmüştür.

Özellikle son asırda İslâm Alemi’nin maruz kaldığı gerileme ve düşüş durumundaki bunalımlı dönemlerde, kimliği zedelenmiş, kendisine yabancılaşmış, İslâmî hassasiyeti büyük oranda zayıflamış, hatta ve hatta büyük bir bölümü gayr-i müslimlerin istilasına uğrayıp sömürge devletler haline getirilmiş İslâm toplumlarında yaşayan müslümanlar üzerinde sözü edilen Kur’ân gerçeğine zıt görüş ve düşünceler ithamlar maalesef bilerek veya bilmeyerek de olsa makes bulmuştur.

Gerçekten Hz. Peygamber’e (s.a.v) gelen ilk vahiyle başlayan İslâm tarihi boyunca Kur’ân’ın Allah kelâmı olduğuna inanmayan muarızların, inkârcıların Kur’ân’a yönelttikleri saldırı ve ithamların başında geleni şüphesiz Kur’ân’ın da bizzat 9 ayrı ayetle kaydedip koruduğu, “Kur’ân’ın bir kısmının veya tamamının esâtîru’l-evvelîn (öncekilerin masalları veya geçmişe ait efsaneler) olduğu” ithamıdır⁽³⁶⁾. Bu itham Kur’ân’a inanmayanlar arasında her zaman tazeliğini korumuştur. Çünkü Kur’ân’ın birkaç yerde belirttiği gibi küfrün karakteri değişmemiş, her zaman aynı olmuştur⁽³⁷⁾.

Görüldüğü gibi Kur’ân’ın açıkça işaret ettiği değişmez kaideye uygun olarak aynı iftira kampanyası son asırların müsteşrik ve misyonerleri tarafından da ısrarla yürütülmeye çalışılmıştır. Bu iddia ve kampanyalar küfür cephesi açısından gayet normal ve tabii bir hâdisedir. Ortada garip bir durum yoktur. Ancak hazin ve garip olan, özellikle asrımızda az önce de işaret edilen, kasıtlı veya kasıtsız olsun aynı iftira ve itiraz kampanyalarının İslâm toplumlarında makes bulmasıdır. Kur’ân ve İslâm açısından asıl tehlikeli olanı da budur. İşte batılı müsteşriklerin bu iftira kampanyasına asrımızda ilk kapılanların başında Mısır’lı Muhammed Ahmed Halefullah gelmektedir. M. Halefullah 1947’de Kur’ân kıssaları konusunda oryantalistlerin görüşleri istikametinde veya onların görüşlerinden mülhem, yankıları günümüze kadar devam eden bir doktora tezi hazırlamıştır. Maalesef Halefullah bu teziyle müsteşriklerin Kur’ân ve İslâm aleyhine açtıkları amansız saldırı ve karalama kampanyalarının, propagandalarının xx. asrın ortalarında İslâm Dünyası’ndaki ilk sözcüsü olma ünvanını elde etmeye hak kazanmıştır.

(36) 6. En’âm: 25; 8. Enfâl: 31; 16. Nahl: 24; 23. Mü’minun: 83; 25. Furkan: 5; 27. Neml: 68; 46. Ahkâf: 17; 68. Kalem: 15; 83. Mutaffifîn: 13.

(37) 2. Bakara: 118; 51. Zariyât: 52-53.

Dr. Halefullah'ın sözkonusu çalışması o günlerden bu yana daima ağır ilmî tenkitlere hedef olmuştur. İlmî bir değeri olmadığı sadece kasıtlı ve indî görüşler mahsulü bir eser olduğu defalarca ortaya konmuştur ⁽³⁸⁾. Kıssalar konusunda hazırladığımız Doktora tezi münasebetiyle Halefullah'ın sözkonusu çalışmasıyla ilgili yaptığımız tetkik ve incelemeler sonucu bizim de aynı kanaatlere vardığımızı bu vesile ile bir daha belirtmek isteriz ⁽³⁹⁾.

Halefullah adı geçen çalışmasında Kur'ân kıssalarına adından da anlaşılacağı gibi tamamen edebî bir açıdan bakarak, Kur'ân'la hiç mi hiç bağdaşmayan bir değerlendirme ile, onların edebî birer sanat örneği ⁽⁴⁰⁾ temsîlî ⁽⁴¹⁾ veya ustûrî (uydurma) ⁽⁴²⁾ oldukları iddiasındadır. Dolayısıyla Kur'ân kıssalarının tarîhî açıdan gerçekliliğini bir tarafa bırakmaktadır. Hatta bu noktada daha da ileri giderek Kur'ân'ın tarîhî yönünden hata edebileceğini söylemiştir. Eserinin bir yerinde Dairetü'l-Maarifi'l-İslâmiyye adlı ansiklopediden müsteşriklerin kıssalar hakkındaki, **“Evvelkilerin masalları, uydurma hikayeler”** görüşünü naklettikten hemen sonra. Bu görüşün Kur'ân için bir beis olmadığını, aksine uluslararası edebî akımların, büyük dinlerin bir üslûbu olduğunu, dolayısıyla yüce kitabımız'ın böyle bir edebî üslup konusunda diğerlerinden önce ilk prensipleri koyması, iftihar etmemiz için yeterli bir şeydir ⁽⁴³⁾ diyerek Kur'ân'ı - hâşa - aslı olmayan efsanevî olayları anlatmada ilk sırada yer alan bir roman kitabı seviyesine indirmektedir. Aynı görüşünü daha açık bir ifade ile kitabının 180. Sahifesinde”... **Bütün bunlar sabit olunca, şüphesiz biz Kur'ân'ın uydurma masallar olduğu görüşünü söylemekte zorluk çekmiyoruz. Çünkü biz bu hususta Kur'ân metinlerinden herhangi birisine ters düşen bir görüş beyan etmiyoruz”** ⁽⁴⁴⁾ şeklinde ortaya koymaktadır.

(38) Bkz. *Mecelletü'r-Risâle*, 1947-Mısır, 2/15, s. 1067, 1102, 1106, 1121, 1192, 1205, 1221, 1275, 1294, 1335; el-Hâtib, Abdülkerim, *el-Kasasu'l-Kur'âni fi Mantûkîhi ve Mefhûmihi*, Kahire-1964, s. 275-320; *Buhûsün fi Kasası'l-Kur'ân*, s. 213-261; Nazarât, s. 121-124; Nakre, Saykolojiyyetü'l-Kıssa s. 156-176.

(39) Bkz. Şengül, *Kur'ân Kıssaları Üzerine*, s. 38-39, 130-136.

(40) Bkz. Muhammed Ahmed Halefullah, *el-Fennu'l-Kasasiyyu fi'l-Kur'âni'l-Kerim*, Kahire 1972, s. 116-152, 180-188.

(41) Bkz. a.g.e. s. 153-170.

(42) Bkz. a.g.e. s. 171-183.

(43) Halefullah, s. 182.

« قلنا ليس في ذلك في القرآن من بأسٍ فإِنما هذه السبيل سبيل الآداب العالمية والأديان الكبرى ويكفيها فخراً أن كتابنا الكريم قد سنَّ السُّنَنَ وقعد القواعد وسبق غيره في هذه الميادين. »

(44) A.g.e. s. 180.

« إذا كان كلُّ هذا ثابتاً فإِنما لا نتَحَرَّجُ من القول بأن القرآن أساطيرُ لأنَّما في ذلك لا نقول قولاً يُعارض نصّاً من نصوص القرآن. »

Anlaşıyor ki, günümüzde de bazıları modren düşüncenin mahsulü olan müsteşrik kaynaklı görüşlerden hareketle Kur'ân kıssaları için, "tarihen gerçekleşmiş olaylar değildir. Simgesel veya sembolik ifadelerle yapılan bir anlatım şeklidir. Daha ilerileri giderek, efsanedir, mittir, mitolojidir..." demektedirler. Aslında sözü edilen bu tür iddia, vehim ve ithamların temeli Fransız yazar Guênon'un çok güzel bir şekilde ifade ettiği gibî şu gerçeğe dayanmaktadır; "Modern düşünce kendi şablonuna uymayanları hemencecik "efsanevî" hükmü ile yaftalamaktadır. Bu da şuna dayanmaktadır: Çünkü modern zihniyet, gerçekte, geleneğe karşı olan bir zihniyetten başkası değildir. Bu sebeple de geleneği hor görür... Modern Batılı toplumların bir başka karakteri de, pozitif düşüncenin dışındaki bilgi ve gerçeklik alanlarını yani "Metafiziki" reddetmektir..."⁽⁴⁵⁾. Yine Guênon'un başka bir ifadesiyle, modern düşüncenin karakteri akıl ve beşerüstü hakikat düşmanlığı olarak ifade edilmektedir ⁽⁴⁶⁾.

İslâm âleminde Kur'ân kıssaları için mittir, mitolojidir, efsanedir iddiaları tamamen Batı'ya endeksli düşünce tarzı ve düşünce kalıplarından kaynaklanmaktadır. Tamamen Allah'ın Kudret'i çerçevesinde, ilâhî takdir sonucu meydana gelen tarihteki olağanüstü olayların, anlatılan gaybî haberlerin insan bilgisi ve gücü çerçevesinde değerlendirilerek anlaşılmaya çalışılması sonucu sözkonusu olumsuz görüş ve ithamlar ileri sürülmüştür.

Aydınlanma çağı düşünce sistemiyle başlayıp, bilhassa 19. ve 20. yüzyıllarda hızlanmış olan Hıristiyanlığı reddetme ve ona eleştiriler yöneltme istikametinde Gerçek Kitâb-ı Mukaddes'in tesbit edilmesini amaçlayan tetkikler, Hıristiyan teolojisinin de dînî dayanağı olan Hz. İsâ'nın gerçekten yaşayıp yaşamadığını tartışma konusu yapmak gibi çok ileri noktalara kadar varmıştır ⁽⁴⁷⁾.

İşte Hıristiyanlıkta pekçok unsurun bulunması ihtimali üzerine, ilim çevrelerince başlıca şu üç faaliyetin sürdürüldüğünü görmekteyiz.

- a) İncillerdeki mitolojik unsurların değerlendirilmesi,
- b) Kutsal metin tenkitleri
- c) Hz. İsâ'nın yaşayıp yaşamadığı meselesi... ⁽⁴⁸⁾.

Batı'da yapılan sözkonusu tetkik, değerlendirme, tenkit ve araştırmalar neticesinde gerek Eski Ahit (Tevrat)'ta gerekse Yeni Ahit (İnciler)'de mitolojik hikâyelerin

(45) Bkz. Kılıç, **Mitoloji Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerîm**, s.10.

(46) Bkz. a.g.e. s. 28.

(47) Kılıç a.g.e. s. 69, 75; Ayrıca İsâ mitosunu için bkz. Hooke, Samuel Henry, **Ortadoğu Mitolojisi**, Çev: Alaaddin Şenel, İmge Kitabevi, Ankara- 1993, s. 198-199, 205, 211.

(48) Kılıç, a.g.e. s. 80. Bu konuda tafsilat için yine bkz. a.g.e. s. 80-118.

varlığını tesbit eden batılı müsteşrikler, ilim adamları Kur'ân-ı Kerîm'i de kendi kitapları seviyesine indirme çabalarına girişmişlerdir. Mitolojik unsurların varlığını Kur'ân-ı Kerîm'e de buluşturmak veya en azından inanları bu konuda şüpheyi düşürmek için her vesile ile propangandaya girişmişlerdir. Ancak burada genel bir gerçeği vurgulamak gerekir ki, ne Kitâb-ı Mukaddes'teki anlatımlar ne de Kur'ân'da anlatılan kıssalar herhangi bir asla dayanmaksızın hayal ürünü mitolojilerden alınmıştır. Tam aksine mitolojiler semavî kaynaklı kitaplardan dînî kültürlerden alınmış, zamanla şekil değiştirerek, dejenere edilerek efsanevî bir tarza bürünmüş hakikat kırınıklarını ihtiva eden inanç ve anlatım biçimlerinden ibarettir.

Rudolf Otto'nun konu ile ilgili görüşleri bu gerçeği teyid etmektedir. O, Mythe, **“kollektif bir tasavvur ve tahayyülün ürünüdür”** şeklinde özetlenebilecek olan sosyolojik teze karşı cevap olarak; Mythe'in kaynağının hayal gücü olmadığını, zira hayal gücünün yaratıcı olmadığını; onun sadece kendisine sunulan malzemeyi işlediğini belirttiikten sonra, **“Onun kendisine dayanacağı bir kaynak gerekir... Bu kaynak ise bir iç yetenektir, bir histir”** demek suretiyle insandaki kadîm ve yapısal (fitrî) bir boyuta dikkati çekmektedir ⁽⁴⁹⁾.

Schelling'in mitoloji için söylemiş olduğu, şiirsel hayal ürünü ifadesi de mythe'in, insanın öz varlığıyla ne denli içli dışlı olduğunu gösterir. “Tevhid inancına uygun olarak, tek tanrı inancının bozulup, dağılıp parçalanarak, nisbî tanrılar ve inançlar meydana gelmesinin bir yansıması; gerçek tanrının bilgisi ve geleneği unutulduğu için yitirilen inançların yerini yeni inanış biçimlerinin alması, bunun neticesinde ibadete layık tek tanrı yerine, “insanın iradesini aşan herşeyin ilahlaştırılması şeklinde ifade edilen mitolojinin ortaya çıkmasında, kollektif bir biçimde, şiirsel hayal gücü etkin rol oynamaktadır. Mitoloji birkaç kişinin değil, ama bütün bir halkın ürünü ve eseridir ⁽⁵⁰⁾.

Başka bir deyişle, ilâhî vahiyden zaman içinde uzaklaşan, yabancılaşan insanlık, fıtratındaki din gerçeğini bırakmadığından ya ilâhî dinleri dejenere ederek mitos haline getirmiş veya din diye tabiat olaylarına ilâhî güçler atfederek yeni yeni çelişkili ilahlar uydurmuş, dinler ihdas etmiştir ki, adına mythe adı verilmiştir.

Eliade de **“Mythes”** adlı eserinde mitolojilerin temeli Dînî kökenli olduğunu savunmaktadır ⁽⁵¹⁾.

Kısacası mythe olgusuna, “Hiçbir şey anlamsız ve temelsiz değildir. Var olan,

(49) Kılıç, a.g.e. s. 41-42.

(50) Kılıç, a.g.e. s. 61-62; Yine aynı görüş için bkz. Koç, **Din Dili**, 1994 (Basılmamış bilgisayar çıkışı yapılmış kitap), s. 123.

(51) Kılıç, a.g.e. s. 45.

günyüzüne çıkmış olan hiçbir inanç, bütünüyle anlamsız sayılamaz. O, kendi özünde, tarihsel süreç neticesinde çok uzağına düştüğü inanç kaynağına ve okyanusuna, yanıp sönen atıflar ve imalar taşır...”⁽⁵²⁾ ifadeleri ile özetlemek mümkündür.

Mitoloji ile ilgili özet bilgilerden şu sonuca varmak mümkündür: Farklı zamanlarda ve farklı toplumlarda gelişen mitoloji kültüründeki bazı öğelerin, muharref semâvî kitaplar veya Kur’ân-ı Kerîm’deki inanç ve ahlâkî değerler, anlatılan tarihî olaylar, yani kıssalar arasındaki benzer noktaların, yönlerin bulunması, insanlık tarihinde her zaman aynı olan ve sayısız peygamberler aracılığıyla tekrar edilen, değişmeyen, evrensel din gerçeğinin bir anlamda tasdiki ve teyid edilmesi demektir.

Şu bir hakikattir ki, temelde Ku’rân ve İslâm düşmanlığından kaynaklanan Kur’ân kıssalarıyla ilgili asılsız görüş ve ithamlar modern düşüncenin karakteri olan akıl ve beşer üstü hakikat düşmanlığı, herşeyi insan gücü ve bilgisi çerçevesinde değerlendirme saplantısıyla beslenmiştir. Bu bakış ve değerlendirmelere;

a) Batılıların Kur’ân-ı Kerîm’i de kendi muharref kitapları seviyesine indirme çabaları doğrultusundaki yoğun propagandaları neticesinde gelişen Batı’ya endeksli düşünce tarzı ve düşünce kalıplarından kaynaklanan yorumlar,

b) Müslümanlardaki geri kalış psikolojisinden kaynaklanan kompleksler;

c) Kur’ân kıssalarında genellikle zaman ve mekân unsurlarına yer verilmeyip kapalı geçilmesi olgusunu Kur’ân’i çerçevede değerlendirememekten doğan yanlış anlamalar,

d) “**Kıssa**” kelimesinin anlam kayması sebebiyle mana değiştirerek yanlış anlaşılması sonucu Kur’ân kıssalarında genellikle zaman ve mekân unsurlarına yer verilmeyip kapalı geçilmesi olgusunu Kur’ân’î çerçevede değerlendirememekten doğan yanlış anlamalar,⁽⁵³⁾

e) Kur’ân’da kıssalar siyakında “Mesel” kelimesinin kullanılması sebebiyle ortaya çıkan yanlış anlamalar,

f) Kur’ân kıssalarına tamamen edebi sanat nazarıyla bakılarak, beşeri kıssa ve hikayelerle eşdeğerde görme gibi sathî, gerçekleri kucaklamıyan bakış ve değerlendirmeler de eklenince Kur’ân gerçeğiyle çelişki arzeden görüş ve ithamlar müslümanlar arasında da ne yazık ki müşteri bulabilmiştir.

Gerçekten ilmî ve objektif olarak birçok açılardan Kur’ân kıssalarına bakıldığında; kıssaların sembolik, simgesel veya tarihî gerçekliliği olmayan edebî anlatımlar olduğu iddiasının ne derece Kur’ân gerçeği ile çeliştiği rahatlıkla anlaşılacaktır. İlim

(52) A.g.e. s. 1; Yine Mythe konusunda geniş bilgi için bkz. Koç, **Din Dili**, s. 121-130.

(53) Bkz. Şengül, **Kur’ân Kıssaları Üzerine**, s. 48-51; el-Hatip, **el-Kasas’ı’l-Kur’ân’i**, s. 11.

ve insaf sahibi, meseleye objektif bakabilenlerce kıssalar için, tarihen gerçek olaylar olma zarureti-idrak edilecektir. O halde şimdi, değişik açılardan Kur'ân kıssalarına bakıp, kıssalar üslûbu ile anlatılan tarîhî hadiselerin gerçek olaylar olma zarureti anlamaya çalışalım.

1-Kur'ân-ı Kerîm'de Kıssalar Konteksi İçinde Kullanılan Kelimelerin Semantiği Açısından Kıssaların Gerçek Tarîhî Hadiseler Olma Zarureti.

Herşeyden önce şunu tesbit etmek gerekir ki, Kur'ân-ı Kerîm'de önemli bir yekün teşkil eden tarîhî olaylara “**Kasas**” denilmesi rastgele olmamıştır. Bu isim Kur'ân'da anlatılan tarîhî olayların anlatılış keyfiyet ve boyutlarını gösteren çok ince anlamlar taşımaktadır. Bu sebeptendir ki, lügat manası; birşeyin mislini, benzerini getirmek veya ister vuku bulsun ister hayali olsun anlatılan herşey anlamına gelen ⁽⁵⁴⁾ ve ilk bakışta kıssalar için daha uygun gözükten “**Hikâye**” kelimesi kullanılmamıştır.

İşaret edilen gerçeği daha iyi anlayabilmek için “**Kıssa**” kelimesinin kökünde var olan dört temel anlamı daima gözönünde bulundurmak gerekmektedir:

Birincisi: İz sürmek, birini takip edip arkasından gitmek. Bu anlamda “Kıssa” kökü Kur'ân'da iki yerde kullanılmıştır ⁽⁵⁵⁾.

İkincisi: Bir kimseye bir haber veya sözü bildirmek, açıklamak, anlatmaktır ki, Kur'ân-ı Kerîm'de 17 ye de geçmektedir ⁽⁵⁶⁾.

Üçüncüsü: Birşeyi, makasla kesmek, kırmaktır. Yine Arapça'da (Kusasetu's-Şa'ri) tabiri, saçlardan kesilen bir miktarı ifade eder ki, “Bir tomar saç” şeklinde ter-ceme etmek mümkündür.

Dördüncüsü: Aynı kökten gelen, aslında isim olup masdar anlamında kullanılan “Kasas” ve “Kass” kelimelerine baktığımızda; göğüs, göğsün başı, ortası veya göğüs kemiği anlamlarıyla bir şeyin önemli kısmı, belli bir bölümü, parçası anlamlarına geldiğini görmekteyiz. Bu son anlam arapların “Kusasu's-Şa'ri” tabirinde alın kısmında saçların bitim noktası, ön cephede başın ortası, alın gibi anlamları ifade ettiğini görüyoruz ⁽⁵⁷⁾.

(54) Bkz. İbn-u Manzur, *Lisanu'l-'Arabi'l-Muhit*, Dâr-u Lisâni'l-'Arab, Beyrut (Tarihsiz), 1. 690; el-Hatip, *el-Kasasu'l-Kur'ânî*, s. 48-49.

(55) Bkz. 18. Kehf: 64; 28. Kasas: 11.

(56) Bkz. 7. A'raf: 176; 12; Yûsuf: 3; 18. Kehf: 13. ve diğerleri.

(57) “Kıssa” kökünün zikredilen anlamları için bkz. *el-Cevherî*, III, 1051-1052; *ez-Zebîdî*, Muhibbu'd-Din, *Tâcu'l-'Arûs*, Mısır-H. 1306, KSS maddesi, IV, 431-434, Asım, Ebu'l-Kemâl es-Seyyid Ahmed, *el-Okyanusu'l-Basîf fi Tercümeti'l-Kâmusi'l-Muhit*, el-Matbaatü'l-Osmaniyye, İstanbul-H. 1305, II. 1203-1204, el-Râğib el-İsfahânî, *el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'ân*, Tahkik: Muhammed Seyyid Geylânî, Dâr-u'l-Ma'rife, Beyrut (Tarihsiz), s. 404.

Şimdi Kur'ân Literatüründe kasas, kıssa veya kıssalar denildiğinde hemen Kur'ân'da önemli yer tutan geçmişe ait olayların anlatılması akla geldiği gibi, ilmî ve objektif bir nazarla dikkat edildiğinde, aynı zamanda kelimenin kökünde var olan aslî dört manadan dolayı temel unsurlarıyla Kur'ân kıssalarının mahiyetini, tarihen gerçek olaylar olduğu hakikatini de yansıttığını görmek mümkündür.

Kur'ân-ı Kerîm Nebe' ve Enba' kelimelerini de aynı siyakta geçmişten bahsetme, maziye anlatma anlamında kullanmıştır.

Nebe' kökünün lügat manasına baktığımızda Kur'ân kıssalarının mahiyetini, aslını anlamada dikkatli, ince nazarlar için önemli bir rol oynayacağı açıktır. Çünkü **Nebe'** kelimesi lügat itibariyle; kendisiyle bir ilim veya en azından zann-ı galip elde edilen büyük önemi haiz haber anlamındadır. Bu itibarla mutlak habere, bu üç unsuru ihiva etmedikçe nebe' denemez. Aynı şekilde kendisine nebe' adı verilen haberin yalandan uzak olması gerekir. Tevatür gibi, ilâhî haber veya Resûlullah'ın haberi gibi ⁽⁵⁸⁾

O halde Kur'ân, lügat manasındaki inceliklere uygun olarak bu kelimeyi zaman zaman kıssalar için kullanmaktadır. Mesala Ashâb-ı Kehf hakkında; "(Habibim!) Biz sana onların (Ashâb-ı Kehf'in) haberlerini hak ile (doğru olarak) anlatıyoruz" ⁽⁵⁹⁾ âyeti ile yine Nuh Tûfanı ile ilgil olarak "(Ey Resûlüm!) Bunlar sana vahyettiğimiz bilinmeyen olaylardır. Sen de kavmin de daha önce bunları bilmiyordunuz..." ⁽⁶⁰⁾ âyetinde ve daha birçok âyetlerde aynı anlamda kullanılmıştır ⁽⁶¹⁾.

İşte nebe' kelimesinin kök yapısında bulunan anlamlar açısından Kur'ân kıssalarına insafla bakıldığında, kıssaların yalandan uzak, olayların akışında mutlak gerçek ve prensiplerin işlendiği, dinleyenleri, okuyanları ilim veya zann-ı galib sahibi kılan önemli haberler, tarîhî olaylar olduğu kolaylıkla anlaşılabılır.

Kur'ân literatüründe kıssalar üslubu içinde kullanılan kelimelerden birisi de "**Mesel**" dir. Ancak bu kelime sathî bakış ve önyargılı bir anlayış sebebiyle Kur'ân'ın, tamamen ayrı ve farklı önemli diğer bir üslup çeşidi olan meseller veya başka bir deyişle Emsalü'l- Kur'ân'la kıssaların karıştırılmasına, dolayısıyla Kur'ân gerçeğiyle örtüşmeyen yanlış yorumlara sebep olmuştur. Açıktır ki, Kur'ân muhtevası içinde birçok kelimeler lügat ve kök manaları sınırlarından çıkmamak kaydıyla değişik siyaklarda, farklı anlamlarda ve başka ıstılâhî manalar yüklenerek kullanılmıştır. İşte bu tür kelimelerden birisi de "**Mesel**" dir. Mesel kelimesi kıssalar siyakında, kelimenin kök anlamı sınırları dahilinde ibret, ders ve örnek anlamlarında kullanılırken, sat-

(58) Müfredât, s. 481; Lisânü'l-'Arab, III, 561-562; Kâmus Tercemesi, I, 102.

(59) 18. Kehf: 13.

(60) 11. Hûd: 49.

(61) 11. Hûd: 100; 26. Şu'ara: 69; 28. Kasas: 3; 20. Tâhâ: 99; 64. Teğâbun: 5.

hî ve önyargılı bir yaklaşımla yine kelimenin kök anlamı sınırları içerisinde fakat bu defa Kur'ân'daki ıstılâhî anlamıyla anlaşılacak tarihte bizzat vuku bulmuş hâdiseler Kur'ân'daki-asıl simgesel ifadeler veya sembolik anlatımlar şeklinde ifade edilmeye uygun olan-mesellerle aynı katagoride mütala edilme yanlışlığına düşülmüştür.

Gerçekten Kur'ân ıstılahında ve Tefsir Usûlü ilminde (Ulûmu'l-Kur'ân) mesel veya meseller denilince; hakikatte vuku bulmayan ancak tezkir, va'z, teşvik, zecr, ibret, bir hareketi tasvib, kastedilen mananın akla yakınlaştırılması, mananın hissedilir, şekilde tasviri gibi gayeler için Kur'ân'ın getirdiği misaller ⁽⁶²⁾ akla gelmektedir. Bu tarif kelimenin kök anlamıyla da tam bir uygunluk arz etmektedir. Başka bir ifade ile, Kurân-ı Kerîm'de meseller denilince;insanoğlunun günlük hayat çizgisinde her zaman görüp zihninde yer eden bir takım suretler, önceden zihinde oluşmuş bazı imajlar ve darb-ı meseller vasıtasıyla yüce Allah tarafından muhataba ulaştırılması istenen mana ve mesajlar, yüksek Dînî değerler, insan anlayışına çarpıcı ve kolay bir tarzda sunulması akla gelmektedir ⁽⁶³⁾.

İşte meseller gaye itibariyle kıssalar gibi aynı hedefe hizmet eden, fakat yapı itibariyle kıssalardan tamamen farklı bir üslup şekli olmasına rağmen kıssaları da meseller gibi aynı katagoride mütala etmek, içinden çıkılmaz yanlışları da beraberinde getirecektir.

Bu özet açıklamalar çerçevesinde konunun ehemmiyetini bizzat Kur'ân'dan örnekler vererek vurgulayalım. mesalâ Kurân-ı Kerîm'de kıssalar siyakında, “-Onlara Ashâbu'l-Karye'yi **örnek** ver” ⁽⁶⁴⁾.

Allah inkar edenler” için Nûh'un karısıy'la, Lût'un Karısı' nı **örnek** gösterir ⁽⁶⁵⁾.

Allah iman edenler için Firavun'un karısını **örnek** gösterir” ⁽⁶⁶⁾ gibi ve diğer bazı ayetlerde ⁽⁶⁷⁾ bir kıssa veya onun herhangi bir bölümü “**Mesel**” kelimesiyle ifade edildi diye, tarîhî gerçeklikleri açık olan “**Ashâbu'l-Karye**” kıssasını, Hz. Nûh ve Lût (Aleyhisselâm)'ın hanımlarını, Firavun'un karısını, temsîlîdir, semboliktir, aslı yoktur deyip inkâr etmek mümkün değildir. Böyle bir inkâr Kur'ânî ve tarîhî gerçeklere tamamen aykırıdır.

(62) es-Suyûtî, Celalu'd-Din Abdurrahman, *el-Itkân fî'Ulûmi'l-Kur'ân*, 4. baskı, Beyrut-1978, II. 167; *el-Kasasu'l-Kur'ânî*, s. 76; Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, s. 174.

(63) Kur'ân'dan birkaç örnek için bkz. münafıklar hakkında, 2. Bakara: 17-20; Hak'la Batıl'ın, İman ile Küfrün mukayesesini için, 13. Ra'd: 17; 14. İbrahim: 24-26. v.b.

(64) 36. Yâsin: 13

(65) 66. Tahrîm: 10.

(66) 66. Tahrîm: 11.

(67) Bkz. 3. Âl-i İmrân: 59; 43. Zuhrûf: 56, 57, 59; 24. Nûr: 34; 18. Kehf: 32.

Yine Ankebût sûresinde Hz. Nûh, İbrahim, Lût, Ishâk, Ya'kûp, Şu'ayb peygamberler; 'Ad ve Semûd kavimleri; Kârun, Firavun ve Hâman ve bunlara peygamber olarak gönderilen Hz. Musâ (a.s) kıssaları anlatılıp işaret edilmiştir. Peygamberlerini inkâr eden adı geçen kavim ve milletlerin özellikle Kârun, Firavun ve Hâmân'ın feci akıbetleri ibret için anlatılmaktadır. Sonunda da muhatabın dikkatini iyice çekmek için: **وتلك الأمثال نضربها للناس وما يعقلها إلا العالمون**

“Biz bu misalleri (örnekleri) insanlar için veriyoruz. Bunları ancak ilim sahibi olanlar (anlayışlı kimseler) anlayabilir”⁽⁶⁸⁾ âyet-i Kerîmesi zikredilmiştir.

Şimdi bu âyetten önce sûrede adı geçen peygamberler, kâvim ve şahıslar. (**الأمثال**) “Örnekler” tabiriyle ifade edildi diye, bütün bunların tarîhî gerçekliklerini inkâr ederek, temsîlî oldukları şeklindeki asılsız bir görüşü iddia etmek böyle bir görüşü vehmetmek açık bir insafsızlık olur.

2- Tarîhî Bilgiler ve Arkeolojik Keşifler Açısından Kur'ân Kıssalarının Tarihen Gerçek Olaylar Olma Zarureti.

Daha önce de işaret edildiği gibi, yakın zamanlara kadar Eski Çağ Tarihi araştırmaları sahasının nerede ise tamamen müsteşriklerin ve onların gayr-i müslim olan arap öğrencilerinin inhisarında olması, yakın dönemlere kadar Kur'ân'da anlatılan tarîhî olaylarla ilgili çalışmaların yapılmamasını netice vermiştir. Ancak son zamanlarda münferid de olsa bu konuda önemli çalışmalara rastlamaktayız. Mesela bunlardan en önemlisi Mısırlı Eski Çağ tarihi profesörü Muhammed Beyyûmi Mehran'ın “Dirasaât tarihiyye Mine'l-Kur'ân-il Kerîm” adlı 5 ciltlik eseridir ⁽⁶⁹⁾. Özellikle eserin ilk dört cildinde tamamen Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılıp Arap Yarımadasında (I. cilt), Irak'ta (2. cilt), Mısır'da (3. cilt) ve Suriye'de yani Filistin bölgesinde (4. cilt) geçen kıssaları ele alarak, Kitâb-ı Mukaddes'teki malumatlar, eski ve yeni her türlü tarîhî bilgiler, arkeolojik bulgular, tarîhî kazılardan elde edilen kitabe ve tabletlerden istifade ederek bütün bunların tarihte gerçekten meydana gelmiş olaylar olduğunu ispat etmeye çalışmaktadır.

Muhammed Hayr Ramazan Yûsuf'un Zülkarneyn Kıssası konusunda yaptığı çalışması ile⁽⁷⁰⁾ Atıyye 'Abdu'l-Mu'tî Zâhide'nin Mağara Arkadaşlarıyla ilgili “Ashâbu'l-Kehfî ve'r-Rakim” adlı ⁽⁷¹⁾ eserleri de bu saha ile ilgili yapılan çalışmalar arasında saymak mümkündür.

(68) 29. Ankebût: 43.

(69) Bkz. **Dirasat Tarihiyye**, 1.2.3. ve 4. ciltlerin tümü.

(70) Muhammed Hayr Ramazan Yûsuf; **Zülkarneyn el-Kâidü'l-Fatih ve'l-Hâkimu's-Sâlih**, Dâru'l-Kalem, Dimeşk-1986, s. 1-442.

(71) Zâhide, 'Atıyye 'Abdu'l-Mu'tî, **Ashâbu'l-Kehfî ve'r-Rakîm**, Matbaatu'n-Nasr, Kudüs-1977.

Prof. Dr. Maurice Bucaille'nin, Doç. Dr. Suat Yıldırım tarafından Türkçe'ye "Kitâb-ı Mukaddes, Kur'-ân ve Bilim"⁽⁷²⁾ adıyla tercüme edilen eseri de, bazı Kur'ân kıssalarının tarih bilimi yönünden gerçekliliğini ortaya koyması bakımından kayda değerdir. Eserde Müellif Kur'ân ve Kitâb-ı Mukaddes'te ortak olarak anlatılan Tufan Hadisesi ve Hz. Mûsâ'nın (a.s) Mısır'dan çıkış kıssalarını modern bilgileri esas alarak karşılaştırmıştır. Sonunda bu iki kıssayı Kitâb-ı Mukaddes'teki şekliyle tenkidde müsait görürken, Kur'ân'daki şekli hakkında herhangi bir tenkidin yapılamıyacağı neticesine varmıştır⁽⁷³⁾.

Bütün bunlar ve benzeri çalışmalar bir yana, geçmişte helak olmuş Arap kavimleri ve diğerleriyle ilgili Kur'ân'da gelen haberlerin doğruluğuna, günümüze kadar varlığını koruyan tarihî izler, kalıntılar şahadet etmektedir. Hatta bazılarının tarihî izleri, kalıntıları için bizzat Kur'ân-ı Kerîm dikkat çekmektedir. Mesala, Hûd suresinde yüce Allah sırasıyla Nûh (a.s)'ın Kavmi'ni, 'Ad Kavmi'ni, Semûd Kavmi'ni, Lût (a.s)'ın Kavmi'ni, Şu'ayb (a.s)'ın kavmi Medyen Ahalisi'ni anlatıp, Mûsa (a.s)'la Firavun'a kısa bir atıfta bulunduktan sonra.⁽⁷⁴⁾ "İşte bunlar helak olmuş bir kısım memleketlerin haberleridir ki, sana onları anlatıyoruz. Onlardan izleri hâla ayakta kalanlar da var, biçilip yok olan, (izleri tamamen silinmiş olan) lar da vardır."⁽⁷⁵⁾ buyurmaktadır.

Yine 22. Hac Sûresi 45. âyette de benzer şekilde, "Nice memleketler de var ki, biz onları zulmediyorlarken helak ettik de şimdi onlar yıkılıp harabe haline gelmiş, kuyuları terk edilmiş yüksek sarayları bomboş bırakılmışlardır."

Yine daha hususi olarak, yüce Allah; Nûh (a.s) Kavmi'ni tufanla helak ettikten sonra, genelde bu tufan hadisesini, özelde de Nûh (a.s)'ın gemisini, bütün insanlar için, alemler için bir delil ve ibret kıldığını açıkca buyurmaktadır⁽⁷⁶⁾

Lût (a.s)'ın Kavmi ile ilgili olarak da yüce Allah; "Hem o (harabe, Lût kavmi'nin helak edildiği yer) yol üzerindedir."⁽⁷⁷⁾ "Andolsun biz ondan (Lût Kavmi'nden) akıllarını kullanacak bir toplum için apaçık ibretler bırakmışızdır."⁽⁷⁸⁾, "Ve muhakkak ki, siz sabah akşam onların (Lût Kavmi'nin helak kalıntılarının) üzerinden geçiyorsunuz. Hala anlamıyacak mısınız?"⁽⁷⁹⁾, "Ve acıklı azaptan korkacaklar için orada bir ib-

(72) Bucaille, Maurice, *Kitâb-ı Mukaddes, Kur'-ân ve Bilim*, Çev: Suat Yıldırım, İstanbul-1985.

(73) Bkz. a.g.e. s. 311-354.

(74) Bkz. 11. Hûd: 25-99.

(75) 11. Hûd: 100.

(76) Bkz. 25. Furkân: 37; 29. Ankebût: 15.

(77) 15. Hier: 76.

(78) 29. Ankebût: 35.

(79) 37. Saffât: 137-138.

ret bıraktık.”⁽⁸⁰⁾ âyetleriyle açıkça Lût Kavmi’nin helak kalıntılarına dikkatlerini çekmektedir. Kur’ân kıssalarının tarihî doğruluğuna işaret eden daha birçok Kur’ân âyetleri vardır⁽⁸¹⁾.

‘Ad ve Semûd kavimlerinin, bugünkü Suudi Arabistan’ın Tebuk bölgesinde (Hicaz’la Şam arası Vâdi’l-Kura denilen sahada) Taifteki tarihî kalıntıları da Kur’ân kıssalarının gerçekliliğini ispat eder⁽⁸²⁾. Hatta ‘Ad ve Semûd kavimleri Batleymus’un coğrafyasında da yazılıdır. Birçok tarihî naslar Semûd kavminden bahsetmektedir. Hatta Yunan ve Rûmların tarih kitaplarında ‘Ad kavmi Kur’ân’da zikredildiği şekliyle “İrem” ismiyle beraber geçmektedir⁽⁸³⁾.

Yine Kur’ân-ı Kerîm açıkça Hz. Mûsâ’yı takip ederken boğulan Firavun’un cesedinin muhafaza edileceğini bildirmiştir⁽⁸⁴⁾. Tevrat’ta bulunmayıp Kur’ân’a mahsus olan bu haber, Kur’ân’ın inişinden 14 asır sonra gerçekleşmiştir⁽⁸⁵⁾.

Açıktır ki, tarih ilmi ve yeni tarihî, arkeolojik keşifler Kur’ân kıssalarının birçoğunun gerçekliliğini aydınlatırken izah edemediklerini de rededecek kesin bilgi ve delillere sahip değildir. O halde tarihin aciz kalıp sustuğu Kur’ânî kıssalar hakkında asıl söz Kur’ân’ındır. Çünkü özellikle Kur’ân’daki tafsilatlı ve tarih boyunca unutulmuş kıssalar Allah’tan başkasının bilemeyeceği gayb haberlerindendir⁽⁸⁶⁾.

Kur’ân, Kıyamet’e kadar hükmü devam edecek olan İlâhî bir mesaj olduğuna göre, bugün maddî ilimlerle tam olarak izah edilemeyen birçok Kur’ânî ve özellikle kıssalarla ilgili haberler, gelecekte ilmin inkişafı ile daha iyi anlaşılabilmesi kuvvetle muhtemel bir gerçektir. Zaten Kur’ân-ı Kerîm bu tip araştırma ve keşiflere özellikle tarihî izlerden ibret almaya teşvik etmekte, insanlığa ilmin en ileri noktalarını hedef göstermektedir⁽⁸⁷⁾.

İnsanoğlunun günümüzde ulaştığı ilmî seviye, sahip olduğu tarihî bilgiler ve yapılan keşifler bazı Kur’ân kıssalarının tarihî gerçekliklerini izah edemiyor veya böyle bir

(80) 51. Zâriyât: 37.

(81) Bazıları için bkz. 10. Yûnus: 94-95; 12. Yûsuf: 102; 14. İbrâhim: 45; 21. Enbiya. 91, 32. Secde: 26; 34. Sebe’: 15-19, 50. Kâf: 36-37 ve diğerleri...

(82) Bkz. **Dirasât Tarihiyye**, I. 239-288; Nakre, s. 223-224.

(83) **Dirasât Tarihiyye**, I, 45, 239-262. Yine bkz. 89. Fecr: 6-8.

(84) 10. Yûnus: 92.

(85) Bkz. Zemahşeri, Muhammed b. Ömer, **Tefsiru’l-Keşşâf**, 2. baskı, Kahire-1977, III, 24; Bucaille, Maurice, **Kitab-ı Mukaddes, Kur’ân ve Bilim**, s. 350 vd; Suat Yıldırım K. **Kerim ve Kur’ân İlimlerine Giriş**, Ensâr Neşriyat, İstanbul- 1983, s. 199; Ediz, Celâl, **Gerçeğe Doğru**, Zafer Dergisi Yay. 13. baskı, s. 1-4.

(86) 3. Âl-i İmrân: 44; 11. Hûd: 49; 12. Yûsuf: 102.

(87) Örnek için bkz. 29. Ankebût: 20; 41. Fussilet: 53.

izaha yanaşmıyor diye Kur'ân kıssalarını inkâr etmek, Kur'ân'la çelişen iddialar ileri sürmek vehim ve zan mahsûlü, ilmî olmayan kasıtlı ve önyargılı düşünceleri sergilemekten başka bir şey değildir. Hakkın karşısına ilmî olmayan vehim ve zan mahsûlü asılsız iddialarla ortaya çıkanlar daima Hak'ka inanmak isteyenlere engel olmaya, onları Haktan uzaklaştırmaya veya en azından inananlardan zayıf karakterli olanları şepheye düşürmeye çalışmışlardır. Gerçekten de batılın savunucuları bir ölçüde gayelerine ulaşmış, âyetin ifadesine uygun olarak kendilerini dinleyen zayıflar çıkmıştır ⁽⁸⁸⁾.

3- Kur'ân'ın Hedef ve Gayeleri Açısından Kıssaların Gerçek Olaylar Olma Zarureti.

Kur'ân'ın bütün üslup çeşitleriyle asıl hedefinin insanlığı doğru yola hidayet, hakka davet olduğu açık ve müsellemler bir hakikattir. İşte kıssalar Kur'ân'ın temel indiriliş gayesi zaviyesinden bakıldığında da Kur'ân'da yer alan tarihî anlatımların gerçek olaylar olma zarureti vardır. Bu açık gerçeğe binanen Kur'ân'ın en önemli konusu **“Tevhid = Allah'ın birliğine iman”** ise kıssalar da aynı **“Tevhid”** gerçeğini tarihî gerçeklik içinde, peygamberler tarihinden çarpıcı kesitleri arz ederek insanlık tarihinde yaşanan, tecrübe edilen bir hakikat olarak takdim eder.

Kur'ân **Ahret hayatını**, öldükten sonra ebedi bir hayat sahnesinde yeni bir hayatın başlayacağını mücerred (soyut) anlam ifade eden âyetlerle ve diğer üsluplarla açıklıyorsa, kıssalar da aynı gerçekleri canlı ve pratik misallerle delillendirip, desteklemektedir.

Yine Kur'ân **Peygamberlik ve Vahiy** müessesesini Hak Din'in temel iman esasları olarak ele alıyorsa kıssalar da, anlatılan bütün peygamberlerin hayatlarını şahit göstererek bu konunun insanlık tarihinin değişmeyen bir gerçeği olduğunu çarpıcı toblolar halinde insanlığın önüne koymaktadır.

Kur'ân birçok ayetleriyle **Hız. Muhammed'in (s.a.v) en son hak peygamber olduğunu, Kur'ân'ın da en son İlâhî mesaj olduğunu** beyan ediyorsa Kur'ân'daki şekliyle kıssaların anlatılmasıyla da aynı gerçekler delillendirilmiş olmaktadır. Çünkü Kur'ân kıssalarının birçoğu âyetlerle de açıkça ifade edildiği gibi ⁽⁸⁹⁾ vahyin dışındaki bir kaynaktan öğrenilmesi imkânsızdır.

Yine Kur'ân birçok kıssaları da sıkıntılı dönemlerde, zulüm ortamında başta Resûlullah olmak üzere, Kıyamet'e dek gelecek bütün mü'minlere teselli verip gönüllerini pekiştirmek için anlatmaktadır. Özetle Kur'ân-ı Kerîm; kıssaları, iman esaslarını kalplere iyice yerleştirip sağlamlaştırmak, her devirdeki bütün peygamberlerin

(88) 9. Tevbe: 47.

(89) 3. Âl-i İmrân: 44; 11. Hûd: 49; 12. Yûsuf: 102;

davalarının birliğini yani İslâm'ın evrenselliğini ortaya koymak gibi ve daha birçok dînî gayeler için anlatmıştır.

Hakikat bu iken Kur'an kıssaları için-farz-ı muhal- târîhen gerçek olaylar olmadığı iddiası ve vehmi kabul edilecek olsa işaret edilen bütün Kur'ânî hedef ve gayeleri bir çırpıda inkâr etmemiz gerekecektir.

Mesala Kur'ân, Bakara suresinde öldükten sonra tekrar dirilme hakikatiyle ilgili olarak, konuyla ilgili daha başka târîhî örneklerin de verildiği bir kontekste, öldükten sonra dirilme gerçeğini akıldan uzak gören inkâr zihniyetine veya bu konudaki insan olarak akla gelen şüphelere karşı şu kıssayı anlatmaktadır:

“Yahut altı üsütüne gelmiş bir kasabaya uğrayan kimseyi görmedin mi? “Allah burayı ölümünden (harap oluşundan) sonra nasıl diriltir?” dedi. bunun üzerine Allah onu yüz sene ölü bıraktı, sonra diriltti. (Allah), “Ne kadar kaldın?” dedi. O, “Bir gün veya bir günden az kaldım” dedi. “Hayır, yüzyıl kaldın, yiyeceğine içeceğine bak, bozulmamış; eşeğine bak; ve hem seni insanlar için bir ibret kılacağız, kemiklere bak, onları nasıl birleştirip, sonra onlara et giydiriyoruz.” dedi. Bu ona apaçık belli olunca, “Artık Allah'ın her şeye kadir olduğunu çok iyi anlıyorum (iman ediyorum)” dedi.”⁽⁹⁰⁾

Şimdi mealini arzettiğimiz Kur'ân'ın asıl gayesi, anlatım metodu ve üslup gereğince zaman, yer ve şahıs gibi tarihin ana unsurlarına yer verilmeyen bu kıssayı târîhen gerçek bir olay olduğunu kabul etmezsek, kıssanın öldükten sonra dirilme gerçeğine, Allah için bunun son derece kolay olduğu hakikatine amelî bir delil olması açısından herhangi bir değeri kalır mı? Elbette ki hayır.

Benzer çarpıcı bir örnek olarak da Kehf suresinde anlatılan Ashâb-ı Kehf (Mağara arkadaşları) kıssasını⁽⁹¹⁾ verebiliriz. Özellikle olağanüstü bir mahiyet taşıması sebebiyle bu kıssa öne sürülerek kıssaların efsane olduğu iddiası yaymaya çalışılmaktadır. Halbuki, Kur'ân'ın temel espirisi doğrultusunda bakıldığında söz konusu kıssa târîhen gerçek bir olaydır. Kur'ân'dan bu gerçeğin dışında başka bir anlam çıkarmak, bir yoruma varmak mümkün değildir. Çünkü daha surenin ilk âyetlerinde Kur'ân'ın, öldükten sonra yeniden dirilmeye inanmayanları, Allah katından gelecek şiddetli azapla uyarmak, salih amel işleyen mü'minler için de güzel bir mükâfat bulunduğunu müjdelemek için gönderildiği açıklanmaktadır⁽⁹²⁾. Ashâb-ı Kehf kıssası da aynı konteks içinde öldükten sonra yeni bir hayatın mutlak var olduğunu târîhen gerçek bir olayla delillendirmek gayesiyle anlatılmaktadır. Bu durumda şayet Ashâb-ı Kehf kıs-

(90) 2. Bakara: 259.

(91) Ashâb-ı Kehf Kıssası için bkz. 18 Kehf: 9-31.

(92) 18. Kehf: 1-3.

sasının-Kur'ân muarızlarının iddia ettiği gibi gerçekte meydana gelmemiş bir efsane olduğunu kabul edecek olursak, kıssanın ahiretin varlığına delil olmaya yarayacak hiçbir yönü kalmaz.

Diğer taraftan inanmış da olsa sathî bakış ve değerlendirmeler sonucu olayın insanüstü olma özelliğinden dolayı akıllarına sığdıramayıp efsane olabileceği görüşüne meyledebilecekleri, yüce Allah-muhîl ilmiyle kulların durumunu bildiği için daha kıssayı anlatmaya başladığı ilk âyette şöyle uyarmaktadır: “Yoksa sen sadece Ashâb-ı Kehf ve Râkım ^(*) olayının mı şaşılacak âyetlerimizden olduğunu sandın?” ⁽⁹³⁾. yani şimdi size harika bir olay anlatacağım. Binaenaleyh sakın “Bu şekilde acaib bir olay da mı olur? Böyle bir olayın meydana gelmesi akla yakın değil” demeyin. Allah için böyle bir olayı meydana getirmek gayet kolaydır. Hem Allah'ın yarattığı bundan başka daha nice harika olaylar vardır anlamında, Ashâb-ı Kehf'in durumu karşısında yanlış düşüncelere varabilecekleri, henüz olayı anlatmaya başlarken ikaz etmektedir.

Yine Yüce Allah bu ayetten hemen sonra henüz olayın tafsilatına gecmeden önce de; “(Ey Resulüm!) Biz sana onların (mağara arkadaşlarının) haberini gerçek olarak anlatıyoruz. Onlar rablerine inanmış gençlerdi. Biz de onların hidayetlerini artırmıştık.” ⁽⁹⁴⁾ ifadeleriyle olayın gerçek bir olay olduğu vurgulanmıştır. Daha sonra devamla hâdisenin anlatıldığı Kur'ân pasajlarını dikkatle incelediğimizde, hâdisenin efsaneliğini gösterecek tek bir ibare, tek bir kelime bulmak mümkün olmadığını görmekteyiz. Kıssanın anlatımı bittikten sonra da, kıssanın ibret yönlerini ortaya koyan İlâhî yorum mahiyetindeki âyet-i kerîmelerin birinde de açıkça. “De ki; hak rabbinizdendir. (hakkın, doğrunun gelmesi, açıklanması Allah katındadır. Ancak bundan sonra) dileyen inansın, dileyen inkâr etsin..” ⁽⁹⁵⁾ İlâhî beyanıyla da Kur'ân'ın ve onda anlatılan haberlerin, özellikle sûrenin başında anlatılan Ashâb-ı Kehf kıssasının gerçek bir olay olduğu vurgulanmıştır. Ancak imtihan sırrının gereği inanma veya inkâr etmede insan serbest bırakılmıştır. Devam eden âyetlerde de inanma veya inkâr etmenin de akıllı ve sorumlu bir varlık olarak insan için Cennet ve Cehennem şeklinde bedellerinin de mutlak surette gerçekleşeceğinden bahisle muhataplar uyarılmıştır.

İşte Kur'ân'da anlatılan yıkılmış, harab olmuş bir kasabaya uğrayan Adam'ın misâli, Ashâb-ı Kehf'in durumu, Fil Ordusu'unun kuşlarla perişan edilmesi ⁽⁹⁶⁾ ve peygamberler eliye gösterilen mucizeler ve harika olayların hepsi Allah'ın kudretini gösteren, iman ve itikâdî konulara delil siyakında anlatılan olaylardır. Hakikat bu iken

(*) Ashâb-ı Kehf'in isimlerini ihtiva eden kitabe, yazılı taş veya maden demektir.

(93) 18 Kehf: 9.

(94) 18. Kehf: 13.

(95) 18. Kehf: 29.*

(96) 105. Fil Suresi tamamı.

kıssalarda anlatılan harika olayların gerçekliliğini inkâr etmek Allah'ın (c.c) kudretini inkâr etmek demektir. Diğer taraftan Allah Te'âla bu tür olayları özellikle ders ve ibret için, delil olsun diye yarttığını açıkça ifade buyurmaktadır ⁽⁹⁷⁾.

Aynı gerçeklere paralel olarak Allah Te'âlâ İsâ (a.s)'ın babasız dünyaya gelmesi olayı hakkında da "Bu bana kolaydır. O'nu insanlar için bir mu'cize ve katımızdan da bir rahmet kılacağız."⁽⁹⁸⁾ ve yine "Allah'ın katında İsâ'nın durumu kendisini topraktan yaratıp sonra "Ol" demekle olmuş olan Âdem'in durumu gibidir. (Bu), Rabbinden gelen gerçektir. Öyle ise şüphecilerden olma" ⁽⁹⁹⁾ buyurmaktadır.

Kur'ân kıssalarının daha önce de işaret edildiği gibi diğer bir gayesi de zulüm ortamındaki Resulullah ve ashabının, daha sonra Kıyamet'e kadar gelecek bütün müslümanların kalplerini pekiştirmek, öğüt ve ders vermektir ⁽¹⁰⁰⁾.

Yüce Allah Kur'ân-ı Kerîm'de en son peygamberine, tarih boyunca dalalet içinde olan insanlar tarafından reva görülen sıkıntı ve eziyetler, kâfirlerin zulmü karşısında peygamber kardeşlerinin asla acze düşmediklerini, onlara kaşı tezellül edip boyun eğemediklerini, zaaf gösterip bozguna uğramadıklarını, bilakis bütün peygamberlerin sabredip sonunda galip çıktıklarını hatırlatmaktadır ⁽¹⁰¹⁾. Çünkü Hz. Peygamber'in (s.a.v) davasının Kur'ân'ın açık ifadeleriyle onların herbiri Hz. Peygamber ve bütün ümmet için örnek teşkil etmekte idi ⁽¹⁰²⁾. En'âm sûresinde kendisinden önce geçmiş birçok peygamber ismi sayıldıktan sonra yüce Allah en son elçisine şöyle hitap etmektedir:

"İşte onlar Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Sen de onların yoluna uy!"⁽¹⁰³⁾. Şimdi düşünelim, tarihte hakikati olmayan peygamberlere uymanın, onların güzel birer örnek olmalarının ne anlamı kalabilir? Tarîhî hakikati olmayan peygamberlerin başına gelenlerden gerek Hz. Peygaber gerekse ona tabi olan mü'minler, müslümanlar nasıl teselli bulup şiddet, zulüm ve haksızlıklar karşısında kalpleri yatışacak, onları örnek alacaklardır?

(97) Bkz. misal için, 2. Bakara: 259: ...ولنجعلك آية للناس

19. Meryem: 21; ...ولنجعله آية للناس

69. Hakka:12; لنجعلها لكم تذكرة وتعيها أذن واعية

23. Mü'minun: 44; وجعلناهم للناس آية

(98) 19. Meryem: 21.

(99) 3. Âl-i İmrân: 59-60.

(100) Bkz. 11. Hûd: 120.

(101) **Dirasat Tarihiyye**, I. 44; Örnek ayetler için bkz. 6. En'am: 34; 38. Sâd: 17; 46. Ahkâf: 35; 50. Kâf: 39; 83. Müzzemmil: 10.ve benzeri.

(102) Bkz. 60. Mümtahine: 4-6.

(103) 6. En'âm: 90.

O halde açıktır ki, elimizdeki Kur'ân gerçeğiyle taban tabana zıt görüşlere ancak ya Kur'ân'ı hiç okumayıp, mahiyetini bilmeyenler, ya da Kur'ân'a düşman olanlar değer verebilir.

4- Tarih Felsefesi Açısından Kur'ân Kıssalarının Tarihen Gerçek Olaylar Olma Zarureti.

Gerçekten Kur'ân kıssaları dikkatle ve insafla incelendiğinde, toplumların, milletlerin ayakta kalışı, çöküşü ve yok oluşu ile ilgili “**Sünnetullah**”ın (insanlığın fert ve toplumlarıyla ilgili hayatın akışında hakim ve geçerli sosyal kanunların) nüvelerini, anahatlarıyla esaslarını görmemek mümkün değildir. Kur'ân'ın indiriliş gayesi, bütünlük çerçevesi de unutulmadan ilmî ve önyargısız bir tetkik sonucu kıssalarda açıkça bir tarih felsefesinin varlığı görülebilir. Çünkü Kur'ân kıssalar üslûbuyla bugün elde mevcut muharref Tevrat ve İncillerde olduğu gibi belli bir kavmin, belli bir milletin veya belli şahısların tarihi değil de, Âdem (a.s)'la başlayıp Asr-ı Saadetteki olaylara varıncaya kadar birçok milletlerin, toplumların, önemli tarîhî şahsiyetlerin, insanlık için ders ve ibret dolu münferid hâdiselerin tarihini anlatmaktadır.

İşte Kur'ân kıssalarında ele alınan konular genel bir tarih sırasına göre dizilerek, sinema şeridi gibi gözümüzün önünden geçirecek olursak; zaman içinde insanlığın tekâmül ve değişimine paralel şekil değişikliği hariç (Dekor farklılığı) insan nevinin, değişmeyen karakterli insan fertlerini, toplumlarını ve tarîhî süreç içinde aynı özün esasta değişmeyen yansımalarını seyretmek mümkündür.

Başka bir ifade ile, Kur'ân kıssalarına tarih felsefesi nazarıyla bakıldığında fertlerin toplum içindeki konumlarını tayin eden değişmez kanunları, toplumların ve milletlerin ayakta kalış, çöküş ve yok oluşla ilgili ilâhî sünnetleri, her devirde toplumlara hakim olan yükseliş, çöküş ve yok oluşa etki eden maddî ve manevî amilleri belli bir sistem çerçevesinde görmek gayet kolaydır.

Bugünkü tarih felsefesi ve sosyal ilimlerin ispat ettiği, **“Yaşayan fert ve toplum halindeki insanlar arasını birbirine bağlayan sosyal gerçekler, kanunlar adeta yer ve gökteki unsurlar arasını rapteden maddî kanunlar derecesinde kuvvetlidir”**⁽¹⁰⁴⁾ gerçeğine paralel, Kur'ân kıssalarının bir takım tarîhî, sosyal kanunların çıkarılmasına imkân vermesi, onların herbirinin tarihen yaşanmış olaylar olduğu gerçeğini bize zaruri olarak kabul ve tasdik ettirmektedir.

5- Ders ve İbret (Eğitim) Açısından Kur'ân Kıssalarının Tarihen Gerçek Olaylar Olma Zarureti

Muhakkak ki, Kur'ân kıssalarının vakaya uygunluğu, herhangi bir hayalin karış-

(104) Nazarât, s. 121.

maması gerçeği, muhataplara ders ve ibret açısından, daha genel bir ifadeyle eğitim açısından da etkili bir unsurdur. İrşad, eğitim ve yönlendirme gayesiyle beraber Kur'-ân kıssalarının tarihî gerçekliliğini yok farzetmek açık bir çelişkiyi ve anlamsızlığı sergilemek demektir. Söz konusu açıdan kıssaların tarih gerçeği neden alınmış önemli sahneler, ders ve ibret dolu tarihî kesitler olması gerçeği insan psikolojisiyle de tam bir uyum arzeden bir özelliktir. Çünkü muhatapın Kur'-ân kıssalarında zikredilen olaylardaki örnek şahsiyet ve hareketlerden etkilenip taklid edebilmesi hayatına müspet yönde ışık tutması veya yükseliş, çöküş ve yok oluş çizgisini gösteren toplumların akıbetlerinden müspet veya menfi yönde derslerin çıkartılması için fert veya toplum bazındaki tarihî hadiselerin insanlık hayatında bizzat vuku bulmuş gerçekler olduğuna inanması zarûrîdir. Gerçekliliğinden şüphe edilen bir kıssanın, tarihî olay ve haberin akl-ı selimi müspet yönde etkilemesi, kötülükten caydırıcı veya örnek şahsiyetlere, tavırlara özendirici rol oynaması insan tabiatı için pek uygun görünmemektedir. En azından etkili bir yol değildir ki, böyle aslı olmayan hikâyemsi, romanvarî bir üslûbun seçilmesi Kur'-ân'ın i'caz ve belâğatına, tarihte her zaman aynı karaktere sahip insan ve bütün devirlerde özde aynı olan evrensel İslâm'ın son kitabı Kur'-ân gerçeğine tamamen aykırıdır. Çünkü tarihî gerçekliliği yok farzedilme durumunda Kur'-ân kıssaları, okuyan veya dinleyen için ders ve ibret bakımından inandırıcı olmaktan çıkar, eğitim yönünden bir kıymet-i harbiyesi kalmaz. Böylece hayâlî romanlardaki asılsız olaylar; mübalağalı filimlerdeki gerçek dışı sahneler seviyesine düşmüş olur ki, kuru ve geçici bir zevk ve eğlence vasıtası olmaktan öteye geçemiyen özellikteki bir üslûbun, ilâhî Beyan Mu'cizesi olan Kur'-ân-ı Kerîm'de yer alması mümkün değildir. Her yönü ile Kur'-ân gerçeğini inkâr etmek demektir ⁽¹⁰⁵⁾.

6- Bizzat Sarih Kur'-ân Ayetleriyle Kıssaların Gerçek Tarihî Hâdiseler Olduğunun Açıklanması.

İndiriliş gayesi unutulmadan ve Kur'-ân'ın bütünlük çerçevesi içinde kalmak şartıyla, bu makalenin sınırları içinde yer vermeye çalıştığımız veya makalenin sınırlarını aşacağından burada yer veremediğimiz birçok açılardan bakıldığında Kur'-ân kıssalarının tarihen gerçek olaylar olduğu kolaylıkla anlaşılacağı gibi, anlamakta zorlanmaya gerek olmayacak şekilde açık olan birçok âyetler vardır ki, hepsi de kıssaların gerçek tarihî olaylar olduğunu vurgulamaktadırlar.

Şayet Kur'-ân kıssalarının tarihen gerçek olaylar olmadı farzedilse, az sonra örnek olarak verdiğimiz açık ayetleri, konu ile ilgili Kur'-ân'da geçen sayısız, yüzlerce hatta binlerce âyetleri anlamak müşkilleşecektir. Daha net bir ifade ile bu ayetleri doğru anlamak mümkün olmayacaktır.

(105) Bkz. 3. Âl-i İmrân: 62; 7. A'raf: 176; 12. Yûsuf: 111; 18. kehf: 28. Kasas: 3 v.d.

Mesela, Yûsuf (a.s) kıssası sonunda zikredilen; “Andolsun ki, onların (peygamberlerin, geçmiş ümmetlerin, özellikle Yakup (a.s) ve oğullarının, Yûsuf (a.s)’ın kıssalarında salim akıl sahipleri için ibretler vardır. (Bu Kur’ân bütünüyle) uydurulan bir söz değildir...”⁽¹⁰⁶⁾ âyeti, Firavun ve ordusunun denizde boğulmasıyla ilgili olan; “Bizi gazaplandırınca, onlara layık oldukları cezayı verdik. hepsini suda boğduk. Böylece onları sonradan gelecek inkârcılara ibret verici bir geçmiş ve misal kıldık.”⁽¹⁰⁷⁾ âyetleri, Âl-i İmrân sûresindeki İsâ (a.s) kıssasının sonunda yer alan; “Şüphesiz bu anlatılanlar gerçek kıssalardır.”⁽¹⁰⁸⁾ Ashâb-ı Kehf kıssasının girişinde zikredilen; “(Ey Peygamber!) Onların haberlerini sana gerçek olarak anlatıyoruz.”⁽¹⁰⁹⁾ âyeti ve Kasas Sûresinin hemen başında, Mûsa (a.s) ve Firavun kıssasının anlatılmasına başlanmadan buyurulan; “(Ey Peygamber!) İnanan bir millet (yani öğüt alacak mü’min bir toplum) için sana, Mûsa ve Firavun olayını doğru olarak (hakkıyla) anlatacağız.”⁽¹¹⁰⁾ âyeti ve benzerleri, kıssaların temsilî, uydurma, sembolik anlatım veya sırf edebî sanat örneği olduğu şeklindeki asılsız, vehme, zanna dayalı görüşlerle telifi mümkün müdür?

Yine Kur’ân-ı Kerîm’de, tarih süreci içinde tafsilatlı haberleri unutulmuş, fakat varlıkları da nesilden nesile aktararak hafızalarda silinmeyen geçmiş tarihî kavimler, önemli tarihî olaylar hakkında tafsilatlı bilgiler yer almaktadır ki, Allah Te’âla bunlar hakkında açıkça Kur’ân’daki şekliyle ne Hz. Peygamber’in (s.a.v), ne de kavminin bildiği, hiçbirinin onların yanında olmadığı, onlarla ilgili gerçek haberleri bilen sadece Allah (c.c) olduğunu önemle hatırlatmaktadır⁽¹¹¹⁾.

Meallerini verdiğimiz gelecek şu iki âyette’ki; “Bir kısım peygamberleri sana daha önce anlattık, bir kısmını ise sana anlatmadık. Ve Allah Mûsa ile de gerçekten konuştu.”⁽¹¹²⁾ “(Ey Peygamber!) Ondolsun ki, senden önce birçok peygamberler gönderdik; sana onların kimini anlattık, kimini anlatmadık”⁽¹¹³⁾.

Yine manası gayet açık konu ile ilgili olarak son derce çarpıcı görülebilecek iki âyet de Yûnus Suresinde yer almaktadır. Sûrede önce Nûh (a.s) kıssası daha sonra tafsilatla Mûsa ve Hârûn (aleyhisselâm)’ın Firavun ve sülalesine, ileri gelenlerine peygamber olarak gönderilmeleriyle başlayıp Firavun ve askerlerinin Kızıldeniz’de

(106) 12. Yûsuf: 111.

(107) 43. Zuhrûf: 55-56.

(108) 3. Âl-i İmrân: 62.

(109) 18. Kehf: 13.

(110) 28. Kasas: 3.

(111) Bkz. Bu âyetler için; 3. Âl-i İmrân: 44; 11. Hûd: 49, 100; 12. Yûsuf: 102; 14. İbrâhim: 9.

(112) 40. Mü’min (Ğafir): 78.

(113) 4. Nisa: 164.

feci şekilde boğulmalarıyla sonuçlanan tarîhî olaylar anlatıldıktan sonra⁽¹¹⁴⁾. Allah Te'ala Resûlullah'ın şahsında bütün ümmete şöyle hitap etmektedir:

“(Ey Resûlüm!) Sana indirdiklerimizde şüpheyeye düşecek olursan, senden önce kitap okuyanlara (ehl-i kitaba) sor. Andolsun ki sana Rabbinden hak olan gelmiştir. Sakın şüphe edenlerden olma. Ve (yine) sakın Allah'ın âyetlerini inkâr edenlerden olma. Sonra hüsrana düşenlerden olursun”⁽¹¹⁵⁾.

Bunlara benzer daha birçok Kur'ân âyetleri de vardır⁽¹¹⁶⁾.

Diğer taraftan Kur'ân kıssaları bağlamında yer alan âyetlere, kıssaların anlatım üslubuna dikkat ettiğimizde yüce Allah Peygamberler için **أَرْسَلْنَا** “Gönderdik”, helak edilen kavimlere verilen azap için, yine **أَرْسَلْنَا** “Gönderdik” ve **أَهْلَكْنَا**

“Helak ettik” gibi yüzlerce hatta binlerce açık ifadeler kullanmaktadır ki, hepsi de Allah'ın (c.c) icra ettiği fiili ispat eden haberî sigalardır.

Şimdi bütün bunlardan sonra akl-ı selim sahibi herkesin en azından şu soruyu sorma hakkı yok mudur?

Kur'ân kıssalarının tarîhî gerçekliklerini ortaya koyan Kur'ân-ı Kerîm'deki Allah'ın sözlerine mi inanalım? Yoksa zan ve vehme dayalı asılsız iddialara mı?

Elbette ki, birazcık iman ve insaf sahibi isek, yine Kur'ân'ın;

“Söz bakımından Allah'tan daha doğru olan kimdir?”⁽¹¹⁷⁾.

“... Artık Allah'tan ve O'nun delillerinden sonra hangi söze inanacaklar?”⁽¹¹⁸⁾ âyetleri mantûkunca Kur'ân'ın delillerini, Allah'ın sözlerini dinlememiz bizi hakikate götürecektir⁽¹¹⁹⁾.

Sonuç olarak diyoruz ki; kesin bir delile dayanmaksızın sadece indî yorumlar veya vehmî düşüncelerle, birçoğu tahrif edilmiş de olsa semavî kitaplarda anlatılmış, tarih kitaplarına geçmiş, bazılarının yeryüzündeki izleri, kalıntıları muhafaza edilmiş, bir kısmı herşeye rağmen nesilden nesile gelerek insanların hafızalarında korunmuş tarîhî şahsiyetleri, peygamberleri ve olayları inkâr etmenin hiç bir ilmî izahı olamaz. Mesela Kur'ân kıssalarına konu alan Hz.Âdem, Nuh, Hûd, Sâlih, Lût, İbrâhim, İsmâil, İshâk, Yûsuf, Mûsâ, İsâ (aleyhimusselâm) kıssalarına, Firavun, Kârûn, ve İsrailo-

(114) Bkz. 10. Yûnus: 71-93.

(115) 10. Yûnus: 94-95.

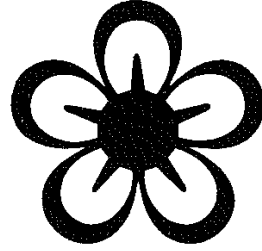
(116) Bkz. bazıları için, 9. Tevbe: 70; 14. İbrâhim: 45; 18. Kehf: 59; 19. Meryem: 9; 21. Enbiya: 91; 32. Secde: 26; 43. Zuhrûf: 6-8; 50. Kâf: 36-37 v. diğerleri.

(117) 4. Nisa: 87, 122.

(118) 45. Câsiye: 6; 7. A'râf: 185.

(119) Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. **Kur'ân Kıssaları Üzerine**, s. 127-136.

ğulları ile ilgili haberlere, hele hele Hz. Peygamber'in (s.a.v) doğumundan birkaç ay önce meydana gelmiş Fil Olayı'na v.s. ye tarihen meydana gelmemiş, aslı olmayan hayâlî veya temsîlî kıssalardır demek tarihi inkar etmek demektir. Böyle bir iddia, aynı zamanda Kur'ân'ın; insanlık tarihinde gerçekten yaşanmadığı halde insanlığı uyar-mak, ders ve ibret vermek için bir takım roller ihdas ettiği, tarih uydurduğu anlamı-na gelir ki, bu da yüce Allah'ın uydurma olaylarla Kur'ân muhataplarını korkutarak kandırmakta olduğu iftirasında bulunmak demektir. Vahiy karşısında her devirde ay-nı olan bu tür iftiraları bizzat Kur'ân birçok âyetleriyle peşinen teşhir etmektedir ⁽¹²⁰⁾

---

(120) İdris Şengül, "Kur'ân Mesajını Ulaştırmada Kıssaların Önemi" I. Kur'ân Sempozyumu Teb-lîğler, Müzakereler, 1-3 nisan 1994. Bilgi Vakfı Yay. Ankara-Kasım-1994, s. 136.